

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

Modální realismus a identita

Iveta Dudová

Katedra Filozofie

Vedoucí práce: Mgr. Karel Šebela, Ph.D.

Studijní program: Filozofie / Divadelní věda

Olomouc 2017

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Modální realismus a identita* vypracovala samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury.

Datum

.....

podpis

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Mgr. Karlu Šebelovi Ph.D. za cenné rady, vstřícnost a trpělivost při vedení bakalářské práce. Zároveň bych tuto práci chtěla věnovat Mgr. Ladislavu Kaluskovi, který mi otevřel cestu k filozofii.

Obsah

Úvod.....	5
1. Logika možných světů	6
1.1. Sémantika modální logiky.....	7
1.2. Modální tvrzení <i>de re</i> a <i>de dicto</i>	10
1.3. Esencialismus	10
1.4. Kripkeho sémantika možných světů	11
1.5. Ontologická závaznost	12
2. Přístupy k ontologické povaze možných světů	14
2.1. Modální realismus versus anti-realismus	14
2.2. Modální realismus.....	16
2.2.1. Posibilismus.....	16
2.2.2. Aktualismus.....	17
2.2.2.1. Možné světy jako množiny propozic.....	18
2.2.2.2. Individuální esence.....	20
3. Extrémní modální realismus.....	22
3.1. Ontologický status možných světů	24
3.1.1. Časoprostorová a kauzální izolace.....	24
3.1.2. Povaha možných světů.....	25
3.1.3. Mnohost v rámci možných světů.....	26
3.1.4. Aktualita	27
4. Identita.....	29
4.1. Identita nad světy	30
4.2. Chisholmův argument	32
4.3. Teorie dvojníků Davida Lewise.....	33
4.4. Modální realismus s průnikem	39
4.5. Modální realismus Takashi Yagisawy	41
Závěr	42
Seznam zdrojů	45

Úvod

Modální logika jako taková se ustanovila ve 30. letech 20. století společnou prací C. I. Lewise a C. H. Langforda, ve vydání knihy *Symbolic Logic* (1932), která zmapovala její hlavní dobové proudy. Od té doby je modální logika považována za prostředek analýzy přirozeného jazyka, stejně jako metodický nástroj pro testování vědeckých teorií. Spolu s rozvojem jednotlivých konceptů vyplynula také řada otázek pro jejich teoretiky, které se týkají především ontologického statusu možných světů a závaznosti pro ontologii, stejně jako otázky po identitě individuí nad možnými světy a specifikaci podstatných znaků této identity.

Následující práce sleduje dva základní cíle: představit nejrozšířenější směry v rámci ontologie modální logiky 20. století s důrazem na extrémní modální realismus (1.) a nastínit problém identity nad světy a některé z důsledků z ní vycházející (2.). Těmto cílům odpovídá i struktura práce, která zahrnuje celkem čtyři kapitoly. Zpočátku nabídne úvod do kontextu modální logiky a sémantiky, kde se zaměří na základní pojmy a filosofické koncepce týkající se obecných zákonitostí možných světů. Dále představí uznávané přístupy k ontologické povaze možných světů, jejich klasifikaci a hlavní specifika a naváže hlubším rozborem extrémního modálního realismu Davida Lewise. Problém identity nad světy nastíní závěrečná kapitola, v níž zazní některé z námitek proti této identitě i reakce autorů a jejich řešení.

Celkově se tak práce snaží poskytnout alespoň krátký úvod do jinak rozsáhlé sféry filozofie modalit, která je v současných diskuzích předních logiků stále živým tématem.

1. Logika možných světů

„Věřím, že by věci mohly existovat nespočtem způsobů, věřím v přípustné parafráze toho, o čem jsem přesvědčen; chápeme-li tyto parafráze v běžném významu, pak věřím v existenci entit, které se mohou nazývat „způsoby, jakými by se věci mohly být“. Raději je nazývám „možné světy“.“¹

Známa pasáž z knihy Davida K. Lewise nabízí elegantní úvod do problematiky možných světů. Upozorňuje totiž na fakt, že svět, ve kterém se nyní nacházíme, a který nazýváme také aktuálním světem, je pouze jedním z množiny možných světů. Tyto možné světy pak představují neomezenou množinu způsobů, jakými by se věci mohly mít. Můžeme tedy myslet možné světy, které: „pojímají více či méně objektů než aktuální svět, případně světy, ve kterých mají objekty odlišné charakteristiky.“²

Základním rozlišením, se kterým budeme dále pracovat, je distinkce mezi aktuálním a možnými světy. Aktuálním světem nazýváme svět, ve kterém se nacházíme, důvěrně jej známe a máme s ním přímou zkušenost. Zároveň je tento aktuální svět jedním z množiny možných světů. Možné světy pak nabízejí alternativu ke způsobům, jakým jsou věci v našem aktuálním světě. Způsob existence objektů v možných světech je různý a odvislý od koncepcí zastávaných jednotlivými teoretiky logiky možných světů.

Nesmíme však zapomínat, že možné světy slouží primárně k analýze přirozeného jazyka a modálních tvrzení v něm obsaženém. S tímto faktem se pojí i počátek zájmu o modální logiku, který je spojen s americkým logikem a zakladatelem modální metafyziky C. I. Lewisem. Počátkem 20. století studoval Lewis povahu podmínkových vět tvaru: Jestliže *A*, pak *B*. Analýza způsobu chápání podmínkových výroků a relace implikace Lewise postupně dovedla k zavedení striktní implikace, která má adekvátněji zachytit výše uvedenou strukturu

---

¹ Překlad autorky. V originále: *“I believe that things could have been different in countless ways; I believe permissible paraphrases of what I believe: taking the paraphrase at its face value, I therefore believe in the existence of entities that might be called „ways that thing could have been“. I prefer to call them „possible worlds“.”* Cit. z: LEWIS, David. *Counterfactuals*. Blackwell Publishers: Oxford, 1973. ISBN: 9780631143802, s. 84.

² Cit. z: ŠTĚPÁN, Jan. *Logika možných světů*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1995. ISBN 8070674377, s. 7.

podmínkových vět. Zároveň při charakterizování funkcí této spojky v rámci systému axiomů Lewis poprvé využil modální operátor možnosti.

Tento Lewisův příspěvek podnítil ve 20. letech 20. století další debatu o modálních operátorech a jejich funkcích, která vykryštovala ve vznik modálních systémů s různým významem modálních operátorů možnosti a nutnosti. Výsledkem těchto debat je shrnutí vzniklých systémů s označením **S1-S5** v knize *Symbolic Logic* (1932) C. I. Lewise a C. H. Langforda.

1.1.Sémantika modální logiky

„Aktuální svět si můžeme představit jako sestavu objektů, které mají různé vlastnosti a nacházejí se v různých vzájemných vztazích (což podléhá jisté dynamice).“³ Stejná charakteristika platí i pro veškeré světy z množiny možných světů. Výše zmíněné objekty se v rámci sémantiky možných světů nazývají prvky a mohou být reprezentovány fyzikálními objekty, případně abstraktními entitami jako jsou čísla nebo události. Těmto objektům zároveň připisujeme různé vlastnosti označované též jako atributy. Mezi atributy patří například vlastnost být modrý nebo vážit 5 kilogramů.

Pomocí prvků a atributů využitých na množině možných světů konstruujeme výroky s tzv. *modálními vlastnostmi*. Mezi vlastnosti modálních výroků můžeme zahrnout například pravdivostní hodnoty pravda a nepravda, kontingentní a nutnou pravdivost a nepravdivost výroků. Součástí sémantiky možných světů jsou také operace s výroky, které však nejsou hlavním předmětem této práce.⁴

Mezi již zmíněné modální operátory řadíme operátor možného (tzv. *diamond*, symbolicky: $\diamond$) a nutného (tzv. *square*, symbolicky: $\square$). Modální operátory zároveň nahlížíme jako kvantifikátory napříč možnými světy. Tento náhled se hodí především pro určování pravdivostních hodnot modálních výroků (v rámci tzv. *alethických modalit*).

---

³ ŠTĚPÁN, Jan. *Logika možných světů*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1995. ISBN 8070674377, s. 8.

⁴ Vhled do základů logiky a sémantiky možných světů nabízí Jan Štěpán v publikaci: ŠTĚPÁN, Jan. *Logika možných světů*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1995. ISBN 8070674377.

Veźměme si pro ilustraci výrok (a) a jeho aplikaci na množinu možných světů (b):

- a) *Je nutné, že Sókratés je člověk.*
- b) *V každém možném světě má prvek x vlastnost být Sókratés a zároveň vlastnost být člověk. 5*

Pro každý možný svět tedy platí, že v něm individuum Sókratés nese vlastnost být člověkem. Výroky, které jsou pravdivé ve všech možných světech nazýváme *nutně pravdivé výroky* a jsou podmnožinou tzv. *nekontingentních výroků*. Druhým případem nekontingentních výroků jsou *nutně nepravdivé (nemožné) výroky*, které nabývají v každém možném světě pravdivostní hodnoty nepravda.

Podobným způsobem můžeme postupovat i v případě operátoru možnosti:

- c) *Je možné, že je kočka modrá.*
- d) *Existuje takový možný svět, ve kterém má prvek x vlastnost být kočkou a zároveň vlastnost být modrý.*

Tedy tvrdíme, že v jednom z množiny možných světů (jehož součástí je i aktuální svět) skutečně existují kočky, které mají modrou barvu. Výrok c) proto vyjadřuje tzv. *možnou pravdivost*. Dále pokud je výrok c) alespoň v jednom z množiny možných světů pravdivý, pak mluvíme o jeho potenciální (možné) pravdivosti. Obdobným způsobem lze formulovat i výroky potenciálně nepravdivé.

Specifickým příkladem jsou pak kontingentní (příležitostné) výroky, které nabývají alespoň v jednom z možných světů pravdivostní hodnoty pravda a v jiném z možných světů pravdivostní hodnoty nepravda. Mezi tyto výroky bychom mohli zařadit tvrzení:

- e) *Je možné, že Hilary Clintonová vyhrála prezidentské volby.⁶*

Výrok e) nabývá v aktuálním světě pravdivostní hodnoty nepravda, jelikož prezidentské volby v roce 2016 vyhrál Donald Trump. Nicméně není vyloučeno, že existuje takový možný svět, ve kterém se vítězkou stala právě Hilary Clintonová.

---

⁵ Všechny výroky také můžeme vyjádřit formálně, v tomto případě: $\diamond \exists x(Sx \wedge Cx)$.

⁶ David Lewis by tento výrok zahrnul mezi tzv. *kontrafaktuály*, pro něž platí, že v aktuálním světě nabývají pravdivostní hodnoty nepravda, mohou však být pravdivé v některém z množiny možných světů.

Výše uvedený výrok proto může být pravdivý pouze v některém neaktuálním možném světě.

V rámci modální logiky dále využíváme operátor negace. Jeho funkce je totožná jako v predikátové logice:

- f) Není možné, že kočka je modrá.*
- g) Neexistuje takový možný svět, ve kterém má prvek x vlastnost být kočka a zároveň vlastnost být modrý.*

Negaci operátoru možného dále můžeme vyjádřit pomocí operátoru nutného. Díky přepisu do jazyka možných světů pracujeme obdobně jako s kvantifikátory. Modální operátor nutného odpovídá obecnému kvantifikátoru predikátové logiky a operátor možného existenciálnímu kvantifikátoru. Pro jejich vztahy platí obdobná pravidla vyplývající z pomyslného umístění na logickém čtverci. Výroky *f)* a *g)* tedy odpovídají výrokům:

- h) Je nutné, že neexistují modré kočky.*
- i) Je nutné, že neexistuje takový možný svět, ve kterém má prvek x vlastnost být kočka a zároveň vlastnost být modrý.*

Méně zřejmá situace však nastává při negaci operátoru nutného:

- j) Není nutné, že kočka je modrá.*

Z výroku *j)* vyplývá, že existuje takový možný svět, ve kterém kočky modrou barvu mají a zároveň existuje možný svět, ve kterém kočky modrou barvu nemají. Výsledkem je kontingentní výrok:

- k) Je možné, že prvek x má vlastnost být kočka a zároveň má vlastnost být modrý.*

Pravdivostní hodnota modálních výroků je určena korespondenční teorií pravdy navržené Tarskim. Tedy výše zmíněný výrok *a)* nabývá hodnoty pravda v možném světě, kde jsou modré kočky. Pokud v daném možném světě modré kočky nejsou, pak je výrok pro daný svět nepravdivý. Korespondenční teorií pravdy se zároveň drží veškerá dále uvedená pojetí možných světů.

1.2. Modální tvrzení *de re* a *de dicto*

Základem logiky možných světů je analýza modálních tvrzení. V rámci logiky možných světů můžeme rozlišit dva základní druhy modálních výroků. Jedná se o tvrzení typu *de re* a *de dicto*, které se liší ve způsobu, jakým připisují objektům vlastnosti. Tvrzení, která připisují vlastnosti přímo objektům, nazýváme modální tvrzení *de re*. Příkladem tohoto tvrzení je výrok:

l) *Kolo je nutně kulaté.*

Na opačné straně stojí modální tvrzení *de dicto*, které připisují modalitu propozicím samotným. Srovnajte výrok:

m) *Je nutné, že kolo je kulaté.*

Základní předpoklad pro přijetí tvrzení *de re* napříč možnými světy pak tvoří uznání identity objektů napříč možnými světy.⁷ Ve formální podobě můžeme rozdíl obou modalit vyjádřit takto:

de re: $\exists x \Box Kx$

de dicto: $\Box \exists x Kx$

Rozdíl mezi oběma typy výroků je tak zřejmější. Spor o modalit *de re* a *de dicto* a snahy o úplné odstranění *de re* modalit se promítl i do logiky možných světů, konkrétně do teorií vlastností, kterou se budeme zabývat v následujících kapitolách.⁸

1.3. Esencialismus

Jak již bylo dříve zmíněno, v rámci modálních výroků připisujeme jistým prvkům vlastnosti. Tyto vlastnosti jim můžeme na již dříve definované množině možných světů připisovat buďto nutně (esenciálně), což by znamenalo, že jsou jim připisovány ve všech možných světech, nebo akcidentálně, tedy nahodile.

---

⁷ MENZEL, Christopher. Possible Worlds. In: ZALTA, Edward N. (ed.). *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. Winter 2016 Edition, [cit. 15. 4. 2017]. Dostupné z: <<https://plato.stanford.edu/archives/win2016/entries/possible-worlds/>>.

⁸ Problémy nastávají především u připisování vlastností aktuálně neexistujícím individuí. Tuto možnost řada autorů aktualistického realismu naprosto odmítá.

Příkladem esenciální vlastnosti by bylo tvrzení: *Baryk je nutně pes*. Tedy Baryk je ve všech možných světech pes. Naopak tvrzení: *Je možné, že Baryk je domácí mazlíček*. Reprezentuje vlastnost, která přísluší psu Barykovi pouze akcidentálně, jelikož může existovat takový možný svět, ve kterém je Baryk potulný pes atd.

Esencialismus navrhuje rozlišení vlastností na ty, které objektům náleží nutně (esenciálně) a ty, které jim náleží pouze akcidentálně, tedy nejsou pro určení identity individua klíčové. Rozlišení těchto vlastností se pak promítá do jednotlivých ontologických koncepcí možných světů.⁹

1.4. Kripkeho sémantika možných světů

Výrazný průlom v sémantice modální logiky nastal na počátku 60. let, kdy tehdy 20letý student Harvardu, Saul Kripke, představil vůbec první funkční sémantiku pro logiku možných světů. Kripkeho model¹⁰ vnáší do logiky možných světů naprosto nový prvek - tzv. *relaci dosažitelnosti*, která je chápána jako binární. Účelem této relace dosažitelnosti je spojení možných světů (například na základě platnosti totožných přírodních zákonů), které můžeme chápat jako alternativy aktuálního světa.

Kripkeho sémantika možných světů se skládá ze dvou hlavních prvků. Zaprvé je to ne-prázdná množina možných světů W a následně již zmíněná relace dosažitelnosti označovaná jako R . Vznikne nám tedy dvojice $\langle W, R \rangle$ označovaná také jako *Kripkovská struktura*.¹¹ Pokud chceme tvrdit, že určitý svět w je dosažitelný ze světa w' , zapíšeme to způsobem: wRw'

⁹ Zvláště výrazně se esencialismus projevuje v aktualistických pojetích možných světů. Rozlišení vlastností na esenciální a akcidentální najdeme například v Plantingově pojetí individuálních esencí.

¹⁰ Kripkeho model je také označován jako KQML (Kripkean Quantified Modal Logic), který je platný pro možné světy zahrnující relaci dosažitelnosti. Dosažitelnost zde představuje relaci mezi dvěma možnými světy, které jsou vzájemně epistemicky přístupné. Konkurenčním modelem je model Barcanové a Carnapa označovaný jako SQML (Simplest Quantified Modal Logic). SQML systém zahrnuje 4 prvky: $\langle W, w_0, D, v \rangle$, kde W označuje neprázdnou množinu možných světů, w_0 aktuální možný svět, D neprázdnou množinu individuí a v přiřazující sémantickou hodnotu konstantám a predikátům lexikonu L . Lexikon L je pak množina konstant a predikátů.

¹¹ Kompletní Kripkeho model zahrnuje prvků 6: $\langle W, w_0, R, D, dom, v \rangle$, kdy prvky W, w_0, D a v jsou interpretovány stejným způsobem jako v systému SQML. Přidaná funkce dom pak každému možnému světu přiřazuje množinu individuí z D .

Pro modální výroky v rámci Kripkeho sémantiky zároveň platí:

P1: Výrok tvaru $\Box a$ bude v možném světě w pravdivý právě tehdy, když bude formule a pravdivá ve všech možných světech, které jsou z w dosažitelné.

P2: Výrok tvaru $\Diamond a$ bude v možném světě w pravdivý právě tehdy, když bude formule a pravdivá alespoň v jednom možném světě, který je z w dosažitelný.¹²

Kripkeho pojetí můžeme vnímat jako významný přelom na poli modální logiky a teorie modelů, který ovlivnil její další směřování. V našem případě bude hrát toto pojetí a jeho konotace zvlášť významnou roli. Kripkeho přístup má však kromě aplikace na alethické modalities i další využití například v metafyzice nebo v epistemické logice a vychází z něj řada systémů neklasických logik.

Dále pro jakýkoliv systém vytvořený v rámci logiky možných světů platí, že musí splňovat požadavky adekvátnosti a úplnosti. Možná i z tohoto důvodu je modální logika a hledání vhodného systému stále otevřeným tématem. Každý z dále uvedených systémů odráží specifickou ontologickou povahu možných světů. Zároveň věty jednotlivých teorií vyjadřují propozice, které se přímo váží k existenci objektů možných světů. Tento problém vyjadřuje Quine ve svém konceptu ontologické závaznosti, která je ve sféře logiky možných světů stále diskutovaným tématem.

1.5. Ontologická závaznost

Pojem ontologické závaznosti zavádí do logiky W. V. O. Quine ve slavném článku *On What There Is* (1948). Ve výše zmíněné práci Quine zkoumá argumenty,¹³ které jsou běžně používány v rámci ontologických systémů a sleduje

---

¹² Principy P1 a P2 jsou převzaty z: SVOBODA, Vladimír. *Logika a přirozený jazyk*. Praha: Filosofia, 2010. ISBN 978-80-7007-325-4, s. 135.

¹³ Quine zde nejprve ilustruje opoziční stanoviska ohledně existence sporných entit jako například Pegas. Je zjevné, že okřídlený kůň Pegas v našem aktuálním světě neexistuje, jsme však schopni jej myslet, tedy Pegas musí nějakým způsobem existovat. Hlavním problémem je zde rozpor mezi skutečnou existencí okřídleného koně a jeho existencí jako představy, které nejsou slučitelné. Toto používá Quine jako první protiargument. Druhé stanovisko tvrdí, že Pegas existuje jako neaktualizovaná možnost, což je však také sporné. O neaktualizovaných možnostech nelze moc dobře vznášet tvrzení, případně s nimi pracovat v rámci relací identity, podobnosti atd. Jako řešení

důsledky pro existenci individuí, které jsou v nich implicitně obsaženy. Quinův přístup je zde čistě deskriptivní, nenavrhuje žádný předpis, jak by měla být ontologická teorie formulována. Zároveň zde vychází od jednotlivých objektů, nikoliv z teorie jako celku. Quine tvrdí:

„Teorie se zavazuje uznávat za jsoucí pouze a jen ty entity, ke kterým musí být vázané proměnné této teorie schopné referovat, aby jednotlivá tvrzení dané teorie byla pravdivá.“^{14 15}

Ontologické závazky tedy přísluší pouze těm entitám, které jsou vázanými proměnnými dané teorie. Pokud společně s Quinem tvrdíme, že „je zde něco, co je prvočíslem větším než milion,¹⁶“ pak právě této entitě přisuzujeme existenci. Vázané proměnné vycházejí z obsahu ontologické teorie a výroků vyjadřujících určité propozice. Zkoumání se pak větví do dvou linií, jednak zjišťujeme, jaké propozice jsou v rámci vět teorie vyjádřeny a jaké ontologické závazky z nich vyplývají.¹⁷

Problém ontologické závaznosti se díky Quinovi postupně stal určující prvkem pro zhodnocení teorií možných světů, jejichž ontologické nároky by byly neúměrně vysoké praktickému přínosu.¹⁸ Hlavní aplikací Quinova konceptu je tak testování ontologických teorií a odhalování případných skrytých paradoxů.

---

se zde nabízí převedení těchto určitých entit do podoby deskripcí v rámci Russellovy teorie určitých deskripcí. Určité deskripce totiž analyzují proměnnou v rámci větného kontextu bez potřeby existence entity, který by tento popis naplňovala. Quine však poukazuje na problém, že tento způsob práce by entity odpovídající popisu nahlížel jako odvozené od popisu.

¹⁴ QUINE, Willard V. O.. O tom, co je. In: MARVAN, T.; DOSTÁLOVÁ, L. (eds.). *Vybrané články k ontologii a epistemologii*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2006. ISBN: 80-7043-510-0, s. 48.

¹⁵ V originále: „A theory is committed to those and only those entities to which the bound variables of the theory must be capable of referring in order that the affirmations made in the theory be true.“ Cit. z: QUINE, Willard V. O.. On What There Is. *Review of Metaphysics* [online]. Vol. 2, No. 5 (Sep., 1948) [cit. 15. 4. 2017]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/20123117>, s. 33.

¹⁶ Překlad autorky. V originále: „There is something which is a prime number larger than a million.“ Cit. z: QUINE, Willard V.. On What There Is. *Review of Metaphysics* [online]. Philosophy of Education Society, Inc., september 1948, vol. 2, no. 5 [cit. 15. 4. 2017]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/20123117>, s. 32.

¹⁷ Viz. BRICKER, Phillip. Ontological Commitment. In: ZALTA, Edward N. (ed.). *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. Winter 2016 Edition [cit. 15. 4. 2017]. Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/archives/win2016/entries/ontological-commitment/>.

¹⁸ S tímto problémem bojuje i David Lewis ve své teorii extrémního modálního realismu. V knize *On the Plurality of Worlds* (1986) se Lewis zamýšlí nad cenou, kterou v rámci ontologických závazků své teorie platí a výhod, které tato teorie na poli logiky přináší.

2. Přístupy k ontologické povaze možných světů

V minulé kapitole jsme si ukázali, jakým způsobem lze s možnými světy pracovat. Stále nezodpovězenou otázkou však zůstává jejich ontologická povaha v rámci koncepcí různých autorů a důsledky z ní vyplývající. K načrtnutí této problematiky použijeme již připravené nástroje: teorii vlastností založenou na esencialismu a rozdíl mezi tvrzeními *de re* a *de dicto*, Quinovu ontologickou závaznost a okrajově také Kripkeho relaci dosažitelnosti. Získáme tak alespoň představu o problémech současné modální logiky a další srovnání pro teorii striktního modálního realismu, na kterou se tato práce soustředí.

V rámci přístupu k ontologické povaze možných světů můžeme rozlišit dva základní směry, které shrnují celou řadu specifických koncepcí. Jedná se o modální realismus a tzv. *anti-realismus*. Oba tyto směry mají společné uznání logiky možných světů jako nástroje pro analýzu přirozeného jazyka, případně se snaží alespoň využívat výhod zmíněného přístupu a omezit ontologické závazky z něj vyplývající. Na opačné straně pak stojí naprosté odmítnutí modálního diskurzu.¹⁹

2.1. Modální realismus versus anti-realismus

Směr, který uznává existenci možných světů v podobě možnosti, případně aktualizované možnosti, můžeme označit pojmem modální realismus. S přijetím modálního aparátu je spojeno také přijetí Quinova ontologického závazku. Možné světy v rámci modálního realismu skutečně existují, avšak liší se způsoby své existence. Tomala²⁰ připisuje realistickému postoji akceptaci tří základních tvrzení:

- I. *Věty modálního diskurzu mohou nabývat pravdivostních hodnot.*
- II. *Některé z těchto vět jsou pravdivé.*
- III. *Sémantická struktura těchto vět implikuje existenci neaktualizovaných možných světů (individuí).*

---

¹⁹ Tento postoj a argumenty proti logice možných světů však nejsou obsahem následující práce, proto jej dále nerozvádím.

²⁰ Převzato z: TOMALA, Ondřej. Analýza alethických modalit – cesta za možnými světy. In DVOŘÁK, P., PEROUTKA, D., TOMALA, O.. *Modalities v analytické metafyzice*. Praha: Filosofia, 2010. ISBN 978-80-7007-326-1, s. 38-39.

Tedy být modálním realistou, znamená přijmout všechna tato tvrzení. Způsob, jakým jednotliví autoři k povaze možných světů přistupují, se může výrazně lišit. Mezi nejznámější teorie možných světů patří Lewisův *extrémní* (také striktní) *realismus* a umírněná varianta známá jako *aktualistický realismus* (též aktualismus) zastávaný například Alvinem Plantingou nebo Robert Stalnakerem.²¹

Naopak směr, který se snaží o redukci důsledků vyplývajících z ontologického závazku můžeme označit jako modální anti-realismus. Obecnou snahou anti-realismu²² je však udržet si výhody vyplývající z aplikace modálního diskurzu na přirozený jazyk s minimalizací ontologických konotací tohoto přístupu.

Pokud se budeme držet Tomalova schématu, pak můžeme v rámci modálního anti-realismu rozlišit tři základní přístupy, odvíjející se od tvrzení, která uznávají. První z přístupů naprosto popírá možnost, že by modálním tvrzením mohla být připisována pravdivostní hodnota (popření *I.*). Věty modálního diskurzu tak svou závazností staví na úroveň estetických teorií.

Druhým z anti-realistických přístupů uznává tvrzení *I.* a *III.*, nicméně nepřipisuje aktuální pravdivost tvrzením týkajících se možných světů. Tedy veškerá modální tvrzení jsou aktuálně nepravdivá. Toto pojetí je v logice možných světů nezastoupené a nabízí spíše teoretickou možnost.²³

Poslední z anti-realistických větví je diskurz uznávající pravdivost tvrzení *I.* a *II.*, vylučuje však, že by věty modálního diskurzu implikovaly existenci jakýchkoliv objektů, jinými slovy, tato pojetí v rámci svých teorií naprosto vylučují ontologický závazek. Mezi základní přístupy patří tzv. *fikcionalismus*²⁴ a *modalismus*²⁵. Oba přístupy začleňují do modálních výroků tzv. *nefaktuální*

---

²¹ Jednotlivé přístupy budou dále rozvedeny. Pro zachování ilustrativní funkce textu zde připojuji srovnání s modálním anti-realismem.

²² V originále se jedná o pojem *anti-modal realism*.

²³ Jak zmiňuje Tomala, viz: TOMALA, Ondřej. Analýza alethických modalit – cesta za možnými světy. In DVOŘÁK, P., PEROUTKA, D., TOMALA, O.. *Modality v analytické metafyzice*. Praha: Filosofia, 2010. ISBN 978-80-7007-326-1, s. 39.

²⁴ Fikcionalismus je typický především pro oblast filozofie matematiky. Jeho zastánci využívají tzv. *nefaktuálních operátorů* (fikcionalistický operátor), které ošetřují výrazy tendující k neaktuálním objektům. Odlišení těchto výrazů v běžném jazyce je jednou z hlavních námitek proti fikcionalismu. Zastáncem této teorie je americký filozof matematiky Gideon Rosen.

²⁵ Modalismus připisuje nefaktuální funkci modálním operátorům samotným. Nefaktualita pak vychází z povahy elementárních modálních operátorů. Mezi zastánce této teorie můžeme zahrnout zakladatele temporální logiky Arthura Priora, britského logika a filozofa jazyka Kita Finea a řadu dalších.

funktor, případně jeho funkci přenášejí přímo na modální funkctory. Modální tvrzení jsou tak omezena již ve svém základě, což má za následek snížení ontologických závazků teorie.

Obecně můžeme tvrdit, že modální anti-realismus se snaží o řešení dvou základních problémů. Zaprvé jde o ošetření pravdivostních hodnot výroků modálního diskurzu a zadruhé o redukci ontologických závazků modálních teorií. Jednotlivé přístupy k této problematice se pak dále liší.

2.2. Modální realismus

V rámci širokého proudu modálního realismu můžeme v závislosti na míře ontologického závazku rozlišit více či méně striktní směry. Nejvyšší míru ontologické závaznosti jeví Lewisův extrémní modální realismus, který předpokládá stejný způsob existence pro všechny možné světy. Odlišný náhled nabízí pak směry zahrnuté do aktualistického realismu (či aktualismu), který zde stavím do opozice s posibilistickým náhledem na existenci možných světů.

2.2.1. Posibilismus

Dříve než začneme s analýzou aktualismu, představíme si konkurenční směr označovaný jako posibilismus. Posibilisté tvrdí: „*Existence nebo aktualita, zahrnuje pouze podmnožinu objektů, které v nejširším smyslu jsou.*“²⁶ Z čehož lze vyvodit jisté důsledky pro ontologii. Posibilisté totiž uznávají kromě aktuální existence také tzv. *možnou existenci objektů*.²⁷ Tyto objekty nazývají *possibilia*.²⁸ Popírají tedy základní předpoklad aktualismu:

I. *Vše, co je, existuje, nebo je aktuální.*²⁹

Bytí v rámci klasického posibilismu ještě neimplikuje aktualitu. Aktuální existence je nahlížena jako vnitřní nerelační vlastnost objektů a individuí, kterou tyto objekty mohou pozbývat. Nejedná se však o esenciální vlastnost,

---

²⁶ Překlad autorky. V originále: „*Existence, or actuality, encompasses only a subset of the things that, in the broadest sense, are.*“ Cit. z: MENZEL, Christopher. Actualism. In: ZALTA, Edward N. (ed.). *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. Winter 2016 Edition [cit. 15. 4. 2017]. Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/archives/win2016/entries/actualism/>

²⁷ V originále se jedná o pojem (*merely*) *possible things*.

²⁸ Pojem *possibilia* vychází ze scholastické tradice, zde však nesou význam možných objektů.

²⁹ V originále: *Everything there is exists, or is actual.*

tedy objekty jí momentálně nemusí disponovat, ale mohou ji nabýt.³⁰ Za zastánce odlišné varianty posibilismu může být považován i David Lewis, který odstraňuje distinkci mezi aktuální a možnou existencí a označení *aktuální* využívá pouze jako index.³¹

2.2.2. Aktualismus

S výše uvedeným tvrzením (*I.*) však bude rozhodně souhlasit aktualistický realismus, který přiznává existenci pouze aktuálně existujícím objektům a individuím. Nabízí se zde otázka, jak aktualisté pracují s klasickými tvrzeními typu:

- a) *Je možné, že existují mimozemšťané.*
- b) *Existuje takový možný svět w , ve kterém se nachází individuum x , které má vlastnost být mimozemšťanem.*

Základním předpokladem tvrzení a jeho přepisu je, že v aktuálním světě neexistují mimozemšťané. Pokud by bylo ale tvrzení *a)* a jeho přepis *b)* pravdivé, pak by musel existovat neaktualizovaný možný svět s výše uvedenými individui. Na základě tvrzení *I.* však aktualisté přijímají pouze aktuálně existující světy. Jak se tedy s výše uvedeným problémem vyrovnat?

Strategií aktualismu je ztotožnění těchto neaktuálních možných světů s konstrukcemi z aktuálně existujících světů. Tyto konstrukce pak funkčně nahrazují možné světy. Rozkol však nastává při existenčních tvrzeních typu:

- c) *Je možné, že *I.T.* existuje.*

V případě obecných tvrzení aktualisté jednotně postupovali cestou identifikace objektů s konstrukcemi, v případě existenčních tvrzení se však oddělují tzv. *liberální aktualisté (soft actualists)* a tzv. *radikální aktualisté (hard actualist)*. Liberální zastánci teorie by postupovali podobným způsobem jako dříve, tedy individuum by ztotožnili s jeho individuální esencí.³² Naopak radikální aktualisté by odmítli tvrzení *c)* již v základu s námitkou, že pokud individuum

---

³⁰ Viz MENZEL, Christopher. Actualism. In: ZALTA, Edward N. (ed.). *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. Winter 2016 Edition [cit. 15. 4. 2017]. Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/archives/win2016/entries/actualism/>

³¹ Více o Lewisově pojetí najdete v kapitole 3. Extrémní modální realismus.

³² Tento směr zastává Alvin Plantinga ve své teorii individuálních esencí, o které je pojednáno v kapitole 2.2.2.2.

aktuálně neexistuje, pak mu nelze *de re* přisuzovat jakékoliv vlastnosti. Z výše uvedeného postupu zároveň vychází i druhá ze zásad aktualismu:

II. Co je možné, je určeno tím, co aktuálně existuje.

Toto je nejvíce zřetelné u zastánců liberálního aktualismu, kteří okolo aktuálně existujícího světa budují rámec plný abstraktních entit. I proto jsou terčem nejružnějších námitek ze strany radikálních kolegů.³³

Pro ilustraci aktualistických postupů si však nyní představme dva nejznámější směry. Nejdříve načrtneme náhled možných světů jako množin propozic, pocházející od R. M. Adamse a dále pak pojetí individuálních esencí Alvina Plantingy.

2.2.2.1. Možné světy jako množiny propozic

Kanonickou práci, zakotvující náhled možných světů jako množin propozic,³⁴ publikoval americký analytický filozof Robert Merrihew Adams v roce 1981 pod názvem *Actualism and Thisness*. Adams pojímá svět jako maximální konsistentní množinu aktuálně existujících propozic.³⁵ Pro tuto množinu využívá název *world-stories*. Konzistencí zde přitom není myšleno přímo to, že by množina nevykazovala spor, ale spíše, že všechny v ní obsažené propozice mohou být pravdivé zároveň.³⁶

Základní myšlenkou výše uvedené práce je pak dokázat, že: „*všechny nekvalitativní možnosti jsou možnosti aktuálních individuí.*“³⁷ Adams zde v opozici k Plantingově teorii individuových esencí vystavuje vlastní teorii esencí, v rámci níž rozlišuje mezi totostí,³⁸ kvalitativními esencemi a tzv. *α-relačními esencemi*. Totost v Adamsově pojetí představuje vlastnost: „*být určitým individuem, nebo být*

³³ Takovéto námitky přednáší například Bennetová.

³⁴ Označován také jako *perspektivalismus*, viz: MENZEL, Christopher. Actualism. In: ZALTA, Edward N. (ed.). *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. Winter 2016 Edition [cit. 18. 4. 2017]. Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/archives/win2016/entries/actualism/>

³⁵ Pro označení maximální platí: „*Množina propozic s je maximální, pokud pro každou propozici p, s obsahuje také p nebo jeho negaci ¬p.*“ V originále: „*Set s of propositions is maximal if, for any proposition p, s contains either p or its negation ¬p.*“ Cit. z: Tamtéž.

³⁶ Adamsova koncepce připisuje pravdivostní hodnotu pouze aktuálně existujícím propozicím, pokud tedy chápeme propozice jako pravdivé zároveň, tak předpokládáme i jejich ontologickou závaznost.

³⁷ Cit. z: ADAMS, Robert Merrihew. *Actualism and Thisness*. *Synthese* [online]. Springer, 1981, vol. 49, no. 1. [cit. 18. 4. 2017]. Dostupné z: <https://www.scribd.com/document/239634604/Adams-Robert-M-Actualism-and-Thisness-1981>, s. 3.

³⁸ V originále *thisness*.

*s tímto individuem identický.*³⁹ Tuto vlastnost, identitu se sebou samým, nesou pouze aktualizovaná individua. Dalším je soubor kvalitativních vlastností, charakteristických pro určité aktuálně existující individuum čili kvalitativní esence. Poslední částí jsou α -relační esence, které vycházejí ze vztahů, v nichž se individuum nachází v rámci aktuálního světa α .

Z toho můžeme vyčíst některé ze základních zásad radikálního aktualismu:

- I. *Možné světy jsou (jistým způsobem) součástí aktuálního světa.*
- II. *Doména možných světů je určena doménou aktuálního světa.*
- III. *Vlastnosti nemohou být de re připisovány neaktuálním individuí.*

Adams se však ve svém pojetí možných světů dostává do značných potíží, i vzhledem ke dvěma omezením, které je v rámci radikálního aktualismu nucen přijmout:

- IV. *Do konstrukce možných světů mohou vstupovat pouze propozice, jejichž konstituenty aktuálně existují – tedy všechny obecné propozice; singulární propozice však pouze natolik, nakolik se týkají aktuálních individuí.*
- V. *Pokud daný možný svět implikuje neexistenci daného individua, pak o něm nemůže v daném světě platit žádná singulární propozice.*⁴⁰

Z toho vyplývají výrazné potíže pro konstrukci možných světů a práci s individui v nich. Jak je patrné, radikální aktualismus s sebou přináší celou řadu problémů, vycházejících z jeho základních předpokladů.

---

³⁹ Cit. z: ADAMS, Robert Merrihew. Actualism and Thisness. *Synthese* [online]. Springer, 1981, vol. 49, no. 1. [cit. 18. 4. 2017]. Dostupné z: <https://www.scribd.com/document/239634604/Adams-Robert-M-Actualism-and-Thisness-1981>, s. 4.

⁴⁰ Cit. z: TOMALA, Ondřej. Analýza alethických modalit – cesta za možnými světy. In DVOŘÁK, P., PEROUTKA, D., TOMALA, O.. *Modality v analytické metafyzice*. Praha: Filosofia, 2010. ISBN 978-80-7007-326-1, s. 49.

2.2.2.2. Individuální esence

Odlíšný přístup volí zastánce liberálního aktualismu, Alvin Plantinga. Základním pojmem jeho koncepce jsou tzv. *stavy věcí*,⁴¹ které existují za všech podmínek, určujícím kritériem je, zdali nastávají či nikoliv. Pro možné světy platí: „*Možný svět je pak možný stav věcí – ten, který je možný v širším logickém smyslu.*“⁴²

Ačkoli to na první pohled není zřejmé, Plantinga se tímto způsobem elegantně zbavuje neoblíbené distinkce mezi existencí a aktuální existencí entit. Existence stavů věcí je nutná, omezená pouze svým výskytem. Pro stavy věcí dále platí, že jsou logicky konzistentní (nevykazují spor) a maximální, tedy buďto je v možném světě zahrnut nebo je jím vyloučen. Pojem výskytu si nejlépe vysvětlíme na příkladu:

- a) *Donald Trump je v roce 2017 prezidentem U.S.A.*
- b) *Hilary Clintonová je v roce 2017 prezidentkou U.S.A.*

Jak je zřejmé, oba stavy věcí se vzájemně vylučují, tedy nemohou být pravdivé současně. Oba stavy věcí existují, pro aktuální svět však platí, že se zde vyskytuje stav *d)*, zatímco stavu *e)* náleží existence bez výskytu. Plantinga vytváří i specifický jazyk své teorie, který je vystavěn následujícím způsobem:

- c) *Je možné, že existují mimozemšťané.*
- d) *Takový stav věcí, že existují mimozemšťané, nastává v určitém světě.*

Pro vztahy mezi stavy věcí platí:

- I. *Stav věcí S zahrnuje stav věcí S' právě tehdy, když není možné, aby S nastával a S' nikoli.*
- II. *Stav věcí S vylučuje (nastávání) S' právě tehdy, když není možné, aby S i S' nastávaly současně.⁴³*

---

⁴¹ V originále *states of affairs*.

⁴² Překlad autorky. V originále: „*A possible world, then, is a possible state of affairs – one that is possible in the broadly logical sense.*“ Cit. z: PLANTINGA, Alvin. *The Nature of Necessity*. Clarendon Press: 1978. ISBN: 9780198244141, s. 45.

⁴³ Převzato z: TOMALA, Ondřej. Analýza alethických modalit – cesta za možnými světy. In: DVOŘÁK, P., PEROUTKA, D., TOMALA, O.. *Modality v analytické metafyzice*. Praha: Filosofia, 2010. ISBN 978-80-7007-326-1, s. 63.

Specifický je i způsob, jakým se Plantinga vyrovnává s vlastnostmi připisovanými jednotlivým individuím. Individua zde zastupuje tzv. *individuální esence* založená na rozdílu esenciálních a akcidentálních vlastností.⁴⁴ Individuální esence zahrnuje triviální vlastnosti objektů, zároveň však přidává i některé z netriviálních konstituentů – tzv. *α -indexované vlastnosti*. Tyto vlastnosti se váží na svět svého výskytu. V celku tak vytvářejí jedinečná určení pro každé individuum.

---

⁴⁴ Více o tomto rozlišení najdete v kapitole 4.2 Esencialismus.

3. Extrémní modální realismus

Od aktualistických směrů se nyní posuneme k Lewisově extrémnímu realismu, který stojí v opozici k myšlence, že možné světy jsou určeny doménou aktuálního světa. Aktuální svět pro Lewisě totiž nepředstavuje žádný kvalitativně odlišný prvek, naopak, jedná se o svět ontologickým statusem neodlišitelný od jiných.

První náčrty teorie extrémního modálního realismu najdeme v článku *Counterpart Theory and Quantified Modal Logic* Davida K. Lewisě z roku 1968. Lewis zde předkládá analýzu konceptu *teorie protějšků*, který má poskytnout nový a efektivnější způsob řešení logických paradoxů a analýzy přirozeného jazyka. Článek také předjímá základní atributy možných světů, které si nyní představíme.

Možné světy dle teorie modálního realismu,⁴⁵ existují stejným způsobem jako aktuální svět. Tedy náš svět existuje jako jedna z aktualizovaných možností, jakými svět může existovat.⁴⁶ Každá z těchto možností je také reálným způsobem existence jednoho určitého světa. Další možné světy vznikají na základě principu rekombinace, tedy je jich nekonečně mnoho (resp. tolik, kolik je konkrétní časoprostor schopen pojmout).

Pro ilustraci: V našem aktuálním světě existují pouze černé vrány. Vrány s černou barvou peří však nejsou jediným způsobem, jakým mohou vrány existovat. Můžeme tvrdit pak, že:

- a) *Je možné, že existují modré vrány.*
- b) *Existuje takový možný svět, ve kterém má x vlastnost být modrý a zároveň být vránou.*

---

⁴⁵ Pracuji s názvem Modální realismus, který nejlépe vystihuje konkrétní stanovisko Davida K. Lewisě. V českém prostředí je pro tuto teorii užíván také pojem modální platonismus, který však můžeme chápat spíše jako zastřešující označení pro řadu teorií možných světů, které je nahlížejí jakožto abstraktní entity. Viz: BALAGUER, Mark. Platonism in Metaphysics. In: ZALTA, Edward N. (ed.). *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. Spring 2016 Edition [cit. 20. 3. 2017]. Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/archives/spr2016/entries/platonism/>.

⁴⁶ Pro začátek je také nutné si uvědomit, že modální realismus nahlíží možné světy jako časoprostorové množiny obsahující objekty a individua nesoucí určité vlastnosti. Pokud tedy Lewis mluví o způsobech bytí možných světů, pak poukazuje na vlastnosti individuí v rámci nich. Zároveň musíme brát na vědomí veškeré možné světy. Tedy pokud myslíme vlastnost, která v našem aktuálním světě není aktualizovaná, pak to neznamená, že v jiném světě nemůže být aktuální.

Kritériem pro existenci možných světů je pouze jejich logická bezespornost.⁴⁷ Připisujeme tedy existenci světu, ve kterém existují modré vrány. Obdobným způsobem postupujeme i v dalších případech.

Jak je zřejmé, ontologický závazek vyplývající z Lewisovy teorie je maximální. Zároveň však musíme dbát na fakt, že individuum myslící danou možnost není tvůrcem možného světa. Individuum či objekt jako takový nemůže ovlivnit rámcovou povahu aktuálního světa, ve kterém se nachází, ani se podílet na utváření ontologické povahy jiných možných světů. Možné světy, jehož součástí je i aktuální svět, jsou totiž v Lewisově teorii striktně kauzálně i epistemicky oddělené. Navíc, jak uvádí Štěpán: „*myslitelnost pro to* [existenci možných světů] *není nutnou ani postačující podmínkou.*“⁴⁸

Nyní se nabízí otázka, jak určíme, který z množiny možných světů (existujících stejným způsobem) je aktuálním světem. Lewisova odpověď je prostá: na základě naší existence v tomto světě. Náš aktuální svět je odlišný od jiných možných světů na základě naší přítomnosti v něm. Totéž, co platí pro nás, ale platí i pro jiná individua. Aktuálním světem pro individuum ve světě w_l bude právě tento svět w_l . Totéž platí i pro individua nacházející se v dalších možných světech. Jelikož se od sebe možné světy nikterak neliší svou povahou, tak nelze tímto způsobem odlišit aktuální svět jako více či méně skutečný, případně považovat možné světy za objekty existující odlišným způsobem.

Modální realismus nabízí i další specifika v náhledu na teorii možných světů. Svět jako takový je zde nahlížen jako všeobsáhlá množina objektů a jejich vlastností. Považujeme jej za konkrétní časoprostorový objekt různé obsáhlosti (velikosti). Možný svět pak představuje základní rámec, v němž se individua nacházejí. Tento rámec má charakter časoprostorových určení a vazeb napříč individui. Zároveň je pro daný svět specifický – žádný jiný svět není časoprostorově, kauzálně ani epistemicky provázán s jiným. Nemůžeme tedy předpokládat průniky možných světů, ani jejich vzájemnou ovlivnitelnost.

---

⁴⁷ Klíčovým faktorem pro určení, jakým způsobem mohou věci být, je logická bezespornost předpokladu. Lewis také pracuje s pojmem kontrafaktuální změny napříč možnými světy a sleduje důsledky, které z toho vyplývají pro povahu věcí.

⁴⁸ ŠTĚPÁN, Jan. *Logika možných světů*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1995. ISBN 8070674377, s. 6.

Lewisovými slovy: „Světy jsou něco jako vzdálené planety; mimo to, že většina z nich je o dost větší než planety a nejsou vzdálené... Jsou izolované: mezi věcmi náležejícími k různým světům nejsou žádné vazby. Ani to, co se děje v jednom světě, nemůže zapříčinit nic v jiném. Ani se nepřekrývají, nesdílejí žádné části...“⁴⁹

3.1. Ontologický status možných světů

Ve své kanonické knize *On the Plurality of Worlds* (1974) podává Lewis obšírnou obhajobu modálního realismu včetně rozšíření teorie možných světů.⁵⁰ Část *A Philosophers Paradise*⁵¹ postupně zkoumá způsoby, kterými může využití teorie možných světů pomoci při analýze výroků přirozeného jazyka a v řešení logických paradoxů. Druhou část této kapitoly tvoří rozvedení teorie možných světů v rámci modálního realismu. Postupně se tak Lewis zabývá problémy izolace, konkrétnosti, mnohosti a aktuality, které si postupně představíme.

3.1.1. Časoprostorová a kauzální izolace

Možné světy v rámci modálního realismu vystupují jako konkrétní všezahrnující časoprostorové objekty o různé velikosti. Tedy jako množiny objektů a individuí, mezi nimiž se nacházejí časoprostorové a kauzální vztahy. Pokud jsou objekty součástí jednoho světa, pak je nazýváme *worldmates*.⁵² Zároveň jen a jen pro tyto *worldmates* můžeme uvažovat vzájemné vztahy.⁵³

---

⁴⁹ Překlad autorky. V originále: „The worlds are something like remote planets; except that most of them are much bigger than mere planets, and they are not remote... They are isolated: there are no spatiotemporal relations at all between things that belong to different worlds. Nor does anything that happens at one world cause anything to happen at another. Nor do they overlap; they have no parts in common.“ Cit. z: LEWIS, David. *On the Plurality of Worlds*. Oxford: Blackwell, 1986. ISBN: 9780631224266, s. 2.

⁵⁰ První náčrty teorie modálního realismu, včetně pojmenování samotného najdeme již v článku *Counterpart Theory and Quantified Modal Logic* (1968), kde se Lewis mimo jiné snaží zakotvit specifickou sémantiku teorie protějšků. Po vlně kritických připomínek a dalších podnětů Lewis vydává knihu *On the Plurality of Worlds* (1974), která jednak odpovídá na kritiku, jednak rozpracovává pojetí modálního realismu a teorii dvojníků (tzv. Counterpart Theory).

⁵¹ Název *A Philosophers Paradise* se nechal Lewis inspirovat konceptem matematika Davida Hilberta *Paradise for Mathematicians*, který obhajuje využití teorie množin. Lewis volí analogický název především kvůli analogickému záměru: vytvořit takovou teorii možných světů, která by umožňovala efektivní a úsporné řešení logických problémů.

⁵² Název *worldmates* ponechám v originále pro snadnější práci s anglickým pojmem. Význam českého termínu by byl *spoluobyvatelé světů*, což je značně zdoluhavé.

⁵³ Lewis uznává vztahy podobnosti, vztah být částí něčeho, či být časoprostorově vztahen k něčemu. Relaci identity v rámci jednoho možného světa nepřijímá. Lewisův systém je v zásadě velice

Lewis však uvádí i příklad nepravé podobnosti mezi světy. Dva možné světy probíhají do určitého časového bodu stejným vývojem⁵⁴ a poté se odlišují. Do určitého bodu bychom je mohli považovat za podobné, což by bylo adekvátní v případě, že by se jednalo o skutečnou relaci mezi světy. Podobnost mezi událostmi w_1 a w_2 nás upozorňuje pouze na fakt, že možné světy w_1 a w_2 jsou dokonalými dvojníky.⁵⁵

Druhým typem izolace je izolace kauzální, která předpokládá, že dění uvnitř jednoho možného světa nemůže ovlivnit dění v jiném možném světě. Lewis postupně napadá veškeré možné způsoby, kterými by kauzalita mezi světy mohla probíhat. Objasňuje také, že tato kauzalita by předpokládala propojení možných světů (nahlížených jakožto individua) do větších celků (opět pouze individuí), což by mohlo probíhat *ad infinitum*. Kauzalitu napříč možnými světy Lewis na základě své analýzy vylučuje.⁵⁶

Časoprostorová a kauzální izolace podporuje představu možných světů jako konkrétních uzavřených systémů v jejichž rámci mohou vznikat specifické vztahy. Ostatní možné světy jsou tak principiálně nedostupné a nemohou se vzájemně ovlivňovat. Toto Lewisovo řešení je tak oproti aktualistickým teoriím transparentní a přehledné, avšak přináší nechtěné ontologické závazky, se kterými se obtížně vyrovnává.

3.1.2. Povaha možných světů

Otázka, zdali modální realismus pojímá možné světy jako abstraktní či konkrétní entity, je v rámci *On the Plurality of Worlds* (1986) převedena na otázku po časoprostorových vazbách. Lewis vychází z předpokladu, že: „*abstraktní entity nemají žádné časoprostorové určení; neúčastní se kauzálních interakcí; nejsou rozlišitelné jedna od druhé.*“⁵⁷ Tento předpoklad však nelze aplikovat na

---

minimalistický. Jeho prvky tvoří individua, množiny a výše zmíněné vztahy. Avšak ontologické závazky, které z něj vyplývají, jsou často kritizovány jako nepřiměřené.

⁵⁴ Tyto dva možné světy obsahují stejná individua i stejné abstraktní objekty jako jsou například události. V běžném jazyce bychom tyto dva světy mohli považovat za identické.

⁵⁵ Teorii dvojníků (counterpart theory) obšírněji rozebírám ve stejnojmenné kapitole této práce.

⁵⁶ Lewis zároveň podotýká, že možný svět je největší možnou množinou objektů, která je odlišena od ostatních množin objektů. Tato odlišenost však ještě sama o sobě neudává kauzální izolaci, tu Lewis dokazuje vyvrácením jednotlivých příkladů.

⁵⁷ Překlad autorky. V originále: „*Abstract entities have no spatiotemporal location; they do not enter into causal interaction; they are never indiscerbable one from another.*“ Cit. z: LEWIS, David. *On the Plurality of Worlds*. Oxford: Blackwell, 1986. ISBN: 9780631224266, s. 83.

objekty možných světů, které se v časoprostorových vztazích nacházejí. Každé individuum se nachází v konkrétních relacích, daných svou existencí v konkrétním možném světě. Nelze tedy uvažovat individua, která by nebyla vázaná. Povaha možných světů je konkrétní. Lewis však existenci abstraktních entit nepopírá, nicméně bychom museli předpokládat takové entity, které vyhovují výše popsané podmínce.

3.1.3. Mnohost v rámci možných světů

Mnohost v rámci možných světů určuje, jakým způsobem jsou v rámci teorie možné světy utvářeny. Dle původní Lewisovy definice pro možné světy platí, že:

- I. *Naprosto každým způsobem, jakým světy mohou být, také nějaký svět je a*
- II. *Naprosto každým způsobem, jakým část světa může být, také nějaká část světa je.*⁵⁸

Z toho můžeme mimo jiné odvodit i maximální ontologický závazek teorie. Výše uvedené předpoklady s sebou přinášejí také řadu dalších problémů. I proto Lewis upozorňuje na potřebu zpřesnění své definice. Zároveň nepokládá za vhodný způsob utváření možných světů *princip množování*, i když k tomu výše uvedená definice svádí. Naopak preferuje *princip rekombinace*, který pracuje s různými kombinacemi částí světů, kterým mohou tyto části být. Často zmiňovaným problémem je velikost možných světů jako konkrétních časoprostorových individuí. Mezi možnými světy můžeme takto předpokládat světy s minimem prvků, ale i velice obsáhlé množiny, které budou svou velikostí neúměrné jiným.

Výše zmíněné problémy se týkají jednak potřeby obsazení veškerých možných variant objektů a jejich kombinací v rámci možných světů, jednak požadavků na velikost možných světů i jejich rozlehlost v rámci konkrétního časoprostoru. Lewis uvádí dva různé způsoby, kterými lze rekombinací pojmout, buďto zvolíme variantu teorie dvojníků, která stojí na vnějších vztazích a vlastnostech objektů (1.), anebo zvolíme variantu duplikace, kdy objekty sdílejí část svých vnitřních vlastností, ale ne všechny (2.). Duplikace se tak zakládá na

---

⁵⁸ *Překlad autorky. V originále: „(1.) Absolutely every way, that a world could possibly be is a way that some world is and (2.) absolutely every way that a part of a world could possibly be is a way that some part of world is.“* Cit. z: LEWIS, David. *On the Plurality of Worlds*. Oxford: Blackwell, 1986. ISBN: 9780631224266, s. 86.

sdílení vnitřních vlastností, ale nepostihuje vnější vztahy, ve kterých se objekt či individuum nachází. Tyto vnější vztahy se proto mohou napříč světy modifikovat. Varianta 2. tedy nepředpokládá žádné vztahy mezi světy jako takovými, ale pouze mezi objekty tvořící části světů, pokrývá tedy požadavky obou definic.

Pokud bychom dále chtěli obsáhnout všechny možné způsoby, jakými mohou světy být, pak bychom nutně pokračovali i dále za hranice konkrétního časoprostoru *ad infinitum*, což není pro existenci možných světů přípustné. Lewis proto zavádí pravidlo: „*Jediné omezení na rozšíření světa, který může být naplněn duplicitami možných individuí, je to, že části světa se musí současně vejít do možné velikosti a tvaru časoprostoru.*“⁵⁹ Počet možných světů je tedy omezen velikostí konkrétní časoprostorové množiny možných světů.

3.1.4. Aktualita

Jak již bylo zmíněno dříve, modální realismus Davida Lewise nevytváří rozdíly v ontologické povaze možných světů. Aktuální svět, který je součástí množiny možných světů, se tak nikterak neodlišuje svou povahou od jiných světů, tedy mu nelze připsat kvalitativní odlišnost. Na základě povahy možného světa nelze rozhodnout o tom, zdali je aktuálním světem či nikoliv. Obecně řečeno, každý možný svět v rámci modálního realismu může být také světem aktuálním. Jediným rozhodujícím prvkem je přítomnost individua v tomto možném světě. Označení aktuální svět, tak spíše hraje roli indexu bez dalších ontologických důsledků.⁶⁰ Pro individua zároveň platí, že pouze ten svět, ve kterém se nacházejí, je aktuální, ostatní možné světy jsou nahlíženy jako neaktualizované možnosti.⁶¹

Toto specifické pojetí je označováno také jako *Lewisovský posibilismus*. Oproti klasickému posibilismu Lewis nevytváří rozdíly v ontologickém statusu individuí (resp. mezi aktuální a možnou existencí). Všechny objekty a individua

---

⁵⁹ Překlad autorky. V originále: „*The only limit on the extend to which a world can be filled with duplicates of possible individuals is that the parts of a world must be able to fit together within some possible size and shape of spacetime.*“ Cit. z: LEWIS, David. *On the Plurality of Worlds*. Oxford: Blackwell, 1986. ISBN: 9780631224266, s. 90.

⁶⁰ Speciální situace nastává v případě abstraktních objektů, jak bylo již dříve řečeno, abstraktní objekty nejsou časoprostorově charakterizovány. V tomto případě lze pojímat abstraktní objekty jako množiny konkrétně existujících objektů a na základě jejich existence v určitém světě jim přisoudit aktuální existenci.

⁶¹ Další možné světy nejsou individuu (dle předchozích charakteristik) nikterak epistemicky přístupné.

jsou aktuální stejným způsobem, proto výraz aktuální můžeme považovat spíše za index než za odkaz ke způsobu jejich bytí.

4. Identita

Druhou z částí této práce tvoří úvaha nad možnostmi identity v rámci modální logiky. Identita jako taková představuje nejsilnější typ relace ekvivalence, který s sebou přináší řadu specifik. Zde si představíme alespoň některá z nich, která se přímo týkají teorie vlastností obsažené v Lewisově teorii dvojníků a jejích možných alternativ.

Jak již bylo řečeno, identita představuje specifický typ relace ekvivalence. V základech je určena Leibnizovým zákonem, který tvrdí, že dva objekty jsou totožné, právě když sdílejí veškeré své vlastnosti. V jazyce predikátové logiky (II. řádu) může být zákon převeden do dvou formulací:

- I. Nerozlišitelnost identických:* $\forall x\forall y((x = y) \supset \forall F(Fx \leftrightarrow Fy))$
(*Jsou-li dva objekty totožné, pak sdílejí veškeré své vlastnosti.*)
- II. Identita nerozlišitelných:* $\forall x\forall y(\forall F(Fx \leftrightarrow Fy) \supset (x = y))$
(*Sdílejí-li dva objekty veškeré své vlastnosti, pak jsou totožné.*)⁶²

Princip nerozlišitelnosti identických (*I.*) představuje nutnou podmínku identity, kdežto princip identity nerozlišitelných (*II.*) dostačující podmínku. Z výše uvedené definice identity jako relace ekvivalence zároveň můžeme určit její další vlastnosti, mezi něž patří: reflexivita (*III.*), symetrie (*IV.*) a tranzitivita (*V.*).⁶³

- III. Reflexivita:* $\forall x(x = x)$
(*Objekt je identický se sebou samým.*)
- IV. Symetrie:* $\forall x\forall y((x = y) \supset (y = x))$
(*Pokud je x identické s y, pak y je identické s x.*)
- V. Tranzitivita:* $\forall x\forall y\forall z((x = y) \& (y = z) \supset (x = z))$
(*Pokud je x identické s y a y identické se z, pak x je identické se z.*)

---

⁶² Leibnizův zákon můžeme přepsat do formy dvou implikací, které jsou zde uvedeny jako *I.* a *II.*

⁶³ BĚLOHRAD, Radim. Identita, modalita a čas. *Pro-Fil: Internetový časopis pro filozofii* [online]. Katedra filozofie FF MU: Brno, 2000, vol. 1, no. 4 [cit. 6. 4. 2017]. Dostupné z: http://profil.muni.cz/04_2000/belohrad_identita.html.

Noonan a Curtis⁶⁴ připojují rozlišení mezi kvalitativní a numerickou identitu. Kvalitativní identita se týká objektů, které sdílejí určité vlastnosti. Pokud tedy dva objekty sdílejí vlastnost být knihou, pak jsou kvalitativně identické. Zároveň můžeme rozeznávat stupně kvalitativní identity. Například dvě knihy v rámci detektivního žánru jsou více identické nežli detektivka a titul červené knihovny. Druhou možností je pak numerická identita, která vyžaduje naprostou totožnost bez podpory stupňů. Numerická identita proto nastává pouze mezi objektem a sebou samým. Zároveň se jedná o druh totožnosti, který předpokládá Leibnizův zákon.

V současné debatě o relaci identity na poli logiky však najdeme daleko více témat. Mezi diskutované oblasti patří například stanovení kritérií osobní identity, analýza identity v čase, identita nad světy a *de re* modální tvrzení, případně přístupy k nahlížení složené identity. Všechny tyto přístupy se protínají a nabízejí více či méně přijímaná řešení napříč jednotlivými sférami logiky identity.⁶⁵

4.1. Identita nad světy

Pokud v běžném jazyce využíváme pojmy možného a nutného, pak se přirozeně nevyhneme otázce po identitě⁶⁶ objektů nad možnými světy. Zvážíme-li výrok: *Je možné, že Baryk má pět nohou*, pak jej můžeme v jazyce modální logiky interpretovat jako: *Existuje takový možný svět, ve kterém má prvek x vlastnost být Barykem a vlastnost mít pět nohou*. Tedy implicitně předpokládáme existenci světa, ve kterém se nachází pes Baryk, který nese vlastnost mít pět nohou. Toto individuum je zároveň ve vztahu identity k Barykovi, nacházejícím se v našem aktuálním světě.

Výše uvedená úvaha však s sebou přináší celou řadu problémů. Přijetím relace identity tvrdíme, že individuum Baryk existuje ve více než jednom možném

---

⁶⁴ NOONAN, Harold, CURTIS, Ben. Identity. In: ZALTA, Edward N. (ed.). *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. Spring 2017 Edition [cit. 6. 4. 2017]. Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/archives/spr2017/entries/identity/>.

⁶⁵ Jako příklad těchto průniků můžeme uvést řešení Yagisawy, které chápe identitu individua jako složenou z jednotlivých úrovní, případně Chrise McDaniela, předpokládajícího překryv objektů.

⁶⁶ Identita nad možnými světy, v originále Transworld Identity. Alternativní překlad pojmu jako trans-modální identita nabízí Radim Bělohrad, viz: BĚLOHRAD, Radim. Identita, modalita a čas. *Pro-Fil: Internetový časopis pro filozofii* [online]. Katedra filozofie FF MU: Brno, 2000, vol. 1, no. 4 [cit. 6. 4. 2017]. Dostupné z: http://profil.muni.cz/O4_2000/belohrad_identita.html.

světě (aktuální svět považujeme za jeden z možných světů), kde nese odlišné vlastnost (1.). Pro upřesnění:

- a) *Baryk ve světě w_1 má čtyři nohy.*
- b) *Baryk ve světě w_2 má pět nohou.*

Vlastnosti mít čtyři nohy a mít pět nohou se vzájemně vylučují. Tedy pokud by byla obě tvrzení pravdivá, pak připouštíme, že individuum může být napříč možnými světy nositelem neslučitelných vlastností, což nelze.

V úplném základě však předpokládáme to, že Baryk existuje ve více možných světech.⁶⁷ V závislosti na ontologické povaze možných světů pak může existovat různými způsoby (2.). Pokud bychom považovali možné světy v návaznosti na Plantingu⁶⁸ za stavy věcí, pak bychom museli tvrdit, že Baryk existuje konkrétním způsobem ve světě w_1 a abstraktním způsobem ve světě w_2 .

Řešení obou těchto problémů nabízí ošetření ontologického statutu možných světů v rámci dané teorie. Pokud předpokládáme aktualistické řešení, kdy jsou možnými světy abstraktní entity, pak se nevyhneme problémům s nejednoznačností ontologického statusu individuí (viz druhý z uvedených problémů). Uspokojivější řešení nenajdeme ani v extrémním realismu. Realismus sice sjednocuje ontologický status objektů, nicméně nastavuje problém jejich neslučitelných vlastností. I proto je identita nad světy stálým předmětem sporů.

---

⁶⁷ Minimálně v aktuálním světě a ve světě, kde je nositelem vlastnosti mít pět nohou. Způsob existence Baryka v dalším možném světě je otázkou vzhledem k zastávanému pojetí teorie možných světů. Viz modální posibilismus a modální aktualismus.

⁶⁸ Plantinga rozvádí své stanovisko v článku *Transworld Identity or Worldbound Individualis*, kde se m. j. zamýšlí nad způsobem, jakým by musela být řešena identita nad světy v případě, že ji považujeme za možnou. Identita by předpokládala nutnost definování takových empirických vlastností, které by byly pro každé jednotlivé individuum jedinečné (a esenciální zároveň), což Plantinga považuje za problematické. Dále je vyžadována možnost jisté formy překryvu, která by zajistila určení této identity. PLANTINGA, Alvin. *Transworld Identity or Worldbound Individuals*. In: DAVIDSON, M., PLANTINGA, A. (eds.). *Essays in the Metaphysics of Modality* [online]. Oxford: Oxford Scholarship Online, 2003 [cit. 26. 4. 2017]. Dostupné z DOI: 10.1093/0195103769.001.0001.

4.2. Chisholmův argument

Jeden z nejznámějších argumentů proti identitě napříč možnými světy podal v roce 1967 americký filosof Roderick M. Chisholm.⁶⁹ Argument známý také jako Chisholmův paradox⁷⁰ poukazuje na fakt, že identita nad možnými světy není skutečným případem relace identity, jelikož nenaplnuje definici identity uvedenou v Leibnizově zákoně. Leibnizův zákon předpokládá tzv. numerickou identitu, což u objektů v rámci identity napříč možnými světy neplatí. Zároveň pro Leibnizův zákon platí transitivita, kterou Chisholm napříč možnými světy považuje za nemožnou.

Rozeberme si nyní argumenty podané v článku *Identity Through Possible Worlds: Some Questions*: Pojem identity jako takové je zde demonstrován na biblické dvojici Adama a Noema. Adam v možném světě w_1 žije 930 let. Dále uvažujme možný svět w_2 , ve kterém žije Adam 931 let. Nyní přidáme individuum Noe, které ve světě w_1 žije 950 let a ve světě w_2 o rok méně, tedy 949 let. Takto pokračuje Chisholm až do možného světa w_n , ve kterém je Adam nositelem věku Noeho ze světa w_1 a Noe nositelem věku Adama z w_1 . Chisholm však takto pracuje i s dalšími vlastnostmi jako je například jméno.⁷¹ V konečném důsledku se ve světě w_n vyskytuje individuum se jménem Noe a věkem 950 let, které však neodpovídá Noemovi ze světa w_1 , jelikož víme, že se jedná o původní individuum Adam ze světa w_1 . Můžeme však připsat těmto dvěma individuum totožnost?

Dalším z diskutovaných problémů je transitivita v rámci identity nad světy. Již v úvodu musíme brát v potaz, že identita je v tomto pojetí nahlížena jako složená, tedy individuum je množinou vlastností, které mu náleží. Tyto vlastnosti jsou pak napříč možnými světy obměňovány. Chisholm zde postupuje stejným způsobem jako v prvním případě. Získává tak například stůl ve světě w_n , který svými charakteristikami odpovídá židli světa w_1 . Na základě principu transitivity by

---

⁶⁹ Argument se nachází v článku: CHISHOLM, Roderick. *Identity through Possible Worlds: Some Questions* [online]. Wiley: New York, 9. 2. 2016 [cit. 6. 4. 2017]. Dostupné z: http://www.informationphilosopher.com/solutions/philosophers/chisholm/Identity_Possible_Worlds.pdf.

⁷⁰ FELDMAN, Richard, FELDMAN, Fred. Roderick Chisholm. In: ZALTA, Edward N. (ed.). *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. Winter 2016 Edition [cit. 6. 4. 2017]. Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/archives/win2016/entries/chisholm/>.

⁷¹ Chisholm postupně proměňuje jedno písmeno ve jménech „Adam“ a „Noe“, čímž se opět dostává k naprostému obrácení výše zmíněné vlastnosti nést zmíněné jméno.

však stůl z možného světa w_n měl být identický právě ke stolu ze světa w_l a nikoliv židli. Nastává zde tedy opět problém.

Řešení problému identity nad světy by pak znamenalo přijmout a definovat jisté vlastnosti objektu jako esenciální čili neproměnlivé a jisté vlastnosti jako akcidentální čili proměnlivé napříč možnými světy. Tento náhled však vyžaduje precizní definici esenciálních vlastností a kritéria pro jejich určení, na což upozorňuje i Chisholm. Mackie a Jago⁷² navíc dodávají, že se musí jednat o vlastnosti odlišné od esenciálních vlastností holých individuí, tedy o esenciální vlastnosti, které by odlišovaly jedno individuum od druhého. Budeme-li se držet výše zmíněného příkladu, pak by se jednalo o vlastnost „být obyvatelem Ráje“, která přísluší Adamovi na rozdíl od Noeho.

Problém se jeví jako vyřešen, ale pouze zdánlivě, jelikož přijetí esencialismu v rámci identity nad světy by však vedlo k rozštěpení individua na jeho vlastnosti, což však autoři jako Lewis odmítají. Podobný problém zároveň nastává v oblasti temporální existence individuí a jejich identity v čase. Na tomto poli probíhá diskuze mezi zastánci tzv. *endurantismu* a *perdurantismu* a jejich odlišným náhledem vlastností objektů.⁷³

4.3. Teorie dvojníků Davida Lewise

Příkladem odlišného náhledu na identitu nad světy je teorie dvojníků Davida Lewise. Lewis v návaznosti na Plantingu chápe relaci identity jako naprosto bezproblémovou, problém identity nad světy pak nahlíží jako důsledek špatně zvoleného vyjadřovacího aparátu. Relace identity vzniká pouze mezi individuem a jím samým.⁷⁴

---

⁷² MACKIE, Penelope, JAGO, Mark. Transworld Identity. In: ZALTA, Edward N. (ed.). *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. Fall 2013 Edition [cit. 6. 4. 2017]. Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/archives/fall2013/entries/identity-transworld/>.

⁷³ Rozbor temporální existence individuí nabízí Bělohrad, viz BĚLOHRAD, Radim. Identita, modalita a čas. *Pro-Fil: Internetový časopis pro filozofii* [online]. Katedra filozofie FF MU: Brno, 2000, vol. 1, no. 4 [cit. 6. 4. 2017]. Dostupné z: http://profil.muni.cz/04_2000/belohrad_identita.html.

⁷⁴ Originální vyjádření Lewise: „Identity is utterly simple and unproblematic. Everything is identical with itself; nothing is ever identical to anything else except itself. There is never any problem about what makes something identical to itself; nothing can ever fail to be. And there is never any problem about what makes two things identical: two things never can be identical.“ LEWIS, David. *On the Plurality of Worlds*. Oxford: Blackwell, 1986. ISBN: 9780631224266, s. 193.

Problémy, které vznikají, pokud chceme tuto relaci přenést na množinu možných světů, jsou obtížně řešitelné. Jak jsme již viděli v úvodu kapitoly 4.1, jedná se především o problém připsání různých vlastností individuu, které se má nacházet v relaci identity mezi světy. Navrhované řešení tohoto problému by bylo rozlišení vlastností individua na esenciální a akcidentální. David Lewis v knize *On the Plurality of Worlds* pak jednotlivá individua nahlíží jako mereologickou sumu vlastností.^{75 76}

Podstatným rozdílem mezi Lewisovým náhledem a esencialismem je rozlišení vlastností na vnitřní a vnější. Vnější vlastnosti dle Lewise představují vnější okolí individua (možný svět) a vztahy, ve kterých se individuum nachází. Naopak vnitřní vlastnosti představují charakteristiky individua samotného a můžeme je dále rozlišit na esenciální a akcidentální. Pokud tedy opět využijeme příkladu psa Baryka, pak bychom vlastnost *mít určitý počet nohou* mohli považovat za vnitřní akcidentální vlastnost, jelikož se napříč možnými světy mění. Je však správně označovat Baryka ze světa w_1 , kde má pět nohou jako identického s Barykem ze světa w_2 , kde má nohy čtyři? Pravděpodobně ne. Řešením by bylo přiřadit vnitřní vlastnost ke světu, ve kterém se Baryk nachází – tedy jako relaci ke světu. Jak však Lewis podotýká, tato relace se váže více ke světu než k individuu samotnému. Problém akcidentálních vnitřních vlastností tedy zůstává nevyřešen.

Lewis navrhuje řešení pomocí tzv. teorie dvojníků. Teorie dvojníků nabízí formální logický systém, kterým je možné řešit problémy modálních výroků a existenci entit v možných světech. Zároveň tento systém vychází z predikátové logiky (II. řádu),⁷⁷ pouze jej zpřístupňuje pro modální diskurz. Lewisův model předpokládá:⁷⁸

Wx – x je možný svět

Ixy – x je v možném světě y

Ax – x je aktuální (svět)

---

⁷⁵ Koncept teorie dvojníků se nachází i v Lewisově dřívějším článku: Counterpart theory and Quantified Modal Logic (1968), na který zde Lewis navazuje.

⁷⁶ Tímto postupem záměny vlastností pak získáváme odlišná individua, která nemohou vcházet do relace identity, nýbrž pouze do vztahu podobnosti.

⁷⁷ Doplněnou o teorii identity.

⁷⁸ Převzato z: LEWIS, David. Counterpart theory and Quantified modal logic. *The Journal of Philosophy* [online]. Journal of Philosophy, Inc.: March 7, 1968, vol. 65, no. 5. [cit. 25. 4. 2017]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2024555>, s. 113.

Cxy – x je dvojníkem y

Základními předpoklady systému jsou:⁷⁹

$P1: \forall x \forall y (Ixy \supset Wy)$

(Nic není v ničem mimo svět)

$P2: \forall x \forall y \forall z (Ixy \& Ixz. \supset y = z)$

(Nic se nenachází ve dvou světech)

$P3: \forall x \forall y (Cxy \supset \exists z Ixz)$

(Cokoliv, co je dvojníkem, se nachází v některém světě)

$P4: \forall x \forall y (Cxy \supset \exists yz)$

(Cokoliv, co má dvojníka, se nachází ve světě)

$P5: \forall x \forall y \forall z (Ixy \& Izy \& Cxz. \supset x = z)$

(V tomto světě není nic dvojníkem ničeho jiného v témže světě)

$P6: \forall x \forall y (Ixy \supset Cxx)$

(Nic ve světě není dvojníkem sebe samého)

$P7: \exists x (Wx \& \forall y (Iyx \leftrightarrow Ay))$

(Některý svět je obsahuje všechny a pouze aktuální objekty)

$P8: \exists x Ax$

(Něco je aktuální)

Teorie dvojníků nabízí alternativu k teoriím identity nad světy. Na rozdíl od relace identity je teorie dvojníků nahlížena jako relace podobnosti, jelikož její základ tvoří vztah ekvivalence, ale slabší vztah implikace. Nemůžeme proto pro ni vyvozovat stejné vlastnosti jako pro vztah identity. Relace podobnosti zahrnutá v teorii dvojníků tak není symetrická ani transitivní, což umožňuje řešit některé z problémů relace identity nad světy. Lewisovými slovy:

„Dvojníci se vám podobají blíže v důležitých obsahových ohledech a v kontextu. Podobají se vám více než jiné objekty v jejich světech. Ale nejsou

---

⁷⁹ Formálně se držím notace uvedené ve zdrojovém článku, přepis je mým překladem, v originále: „P1: Nothing is in anything except a world; P2: Nothing is in two worlds; P3: Whatever is a counterpart is in a world; P4: Whatever has a counterpart is in a world; P5: Nothing is a counterpart of anything else in its world; P6: Anything in a world is a counterpart of itself; P7: Some world contains all and only actual things; P8: Something is actual.“ Cit. z: LEWIS, David. Counterpart theory and Quantified modal logic. *The Journal of Philosophy* [online]. Journal of Philosophy, Inc.: March 7, 1968, vol. 65, no. 5. [cit. 25. 4. 2017]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2024555>, s. 114.

skutečně vámi.... Namísto toho můžeme takzvaně tvrdit, že vaši dvojníci jsou vámi v jiných světech, a že vy a oni jste stejní, ale tato totožnost není více „identita“ než totožnost mezi vámi dnes a zítra. Bude lepší tvrdit, že vaši dvojníci jsou lidé, kterými byste mohli být, kdyby byl svět jiný.“⁸⁰

Například problematickou identitu Baryka s různým počtem nohou bychom pak elegantně vyřešili převedením na teorii dvojníků. Ve světě w_1 by tak Baryk mohl mít bez větších problémů pět nohou a jeho dvojník, Baryk ze světa w_2 , pak nohy čtyři. Mluvíme však o dvou odlišných individuích, která jsou ve vztahu podobnosti, problému s odlišnými vlastnostmi se tak vyhneme.⁸¹ Zároveň nemusíme ani pracovat s esenciálními a akcidentálními vlastnostmi, jelikož nemají v rámci Lewisovy teorie žádnou váhu.

Vzpomeňme si dále na příklad v Chisholmově argumentu. Adam a Noe postupně mění své vlastnosti napříč možnými světy, až se dostanou do světa w_n , ve kterém nese Adam veškeré vlastnosti Noema z w_1 a Noe veškeré vlastnosti Adama z w_1 . Chisholm zde sledoval problém osobní identity a navrhoval řešení pomocí odlišení esenciálních a akcidentálních vlastností.

Lewis by opět vycházel ze své teorie dvojníků. Pro jednotlivé Adamy by platilo, že jsou dvojníci nacházející se v jiných světech než ve světě w_1 . Tito dvojníci by se podobali původním osobám ve w_1 v podstatných ohledech, avšak podobnost jako taková by nebyla založena čistě na esencialismu, ale na sdílených vlastnostech. Na první pohled tak Lewis nabízí uspokojivější řešení než vztah identity nad světy.

---

⁸⁰ Překlad autorky. V originále: „*Your counterparts resemble you more closely in content and context in important respects. They resemble more closely than do the other things in their worlds. But they are not really you.... Indeed we might say, speaking casually, that your counterparts are you in other worlds, that they and you are the same; but this sameness is no more a literal identity than the sameness between you today and you tomorrow. It would be better to say, that your counterparts are men you would have been, had the world been otherwise.*“ Cit. z: Cit. z: LEWIS, David. Counterpart theory and Quantified modal logic. *The Journal of Philosophy* [online]. Journal of Philosophy, Inc.: March 7, 1968, vol. 65, no. 5. [cit. 25. 4. 2017]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2024555>, s. 114.

⁸¹ Plantinga by namítl, že se jedná pouze o jednu z forem tzv. *individuí vázaných světem (worldbound individuals)*, jelikož individuum v každém světě je unikátní, ačkoliv představuje dvojníka jiné osoby. Určujícím faktorem je suma vlastností, které individuum nese. Viz PLANTINGA, Alvin. Transworld Identity or Worldbound Individuals. In: DAVIDSON, M., PLANTINGA, A. (eds.). *Essays in the Metaphysics of Modality* [online]. Oxford: Oxford Scholarship Online, 2003 [cit. 26. 4. 2017]. Dostupné z DOI: 10.1093/0195103769.001.0001.

V postupu proměny jednotlivých vlastností bychom se mohli dostat do bodu, kdy bude původní Noe ve světě w_n spíše dvojníkem Adama nežli Noema z w_l . Důsledky teorie dvojníků se tak povážlivě podobají důsledkům teorie identity, ale na rozdíl od ní nevytvářejí vztah ekvivalence mezi Noemem z w_n a Adamem z w_l . Noe z w_n je dvojníkem Adama z w_l , dvojníkem Noema z w_n je však naprosto jiné individuum v odlišném možném světě. Adam z w_l a Noe z w_n proto nejsou v obou směrech provázáni, platí zde pouze implikace, která je netranzitivní.

Při důslednější analýze relace však zjistíme, že samotný pojem podobnosti je značně vágní, upozorňuje na to mj. i sám Lewis:

„Vztah dvojníků je vztahem podobnosti. Je problematický, stejně jako jsou všechny relace podobnosti: je výsledkem podobností a nepodobností v řadě ohledů, kterým je přikládána váha na základě různých hledisek a dle stupňů podobnosti.“⁸²

Vztah podobnosti se však dále problematizuje v článku *Counterpart persons and their Bodies* (1971). Lewis se zde zamýšlí především nad způsobem, jakým je personální identita nahlížena v běžné řeči a jaké důsledky pro modální diskurz to přináší. Pokud nahlížíme identitu spíše jako fyzický fenomén, nebo jako komplexní psychologický profil, pak je nutné vytvořit další kategorie v rámci vztahu dvojníků, což by vedlo k celé řadě problémů. Jen pro ilustraci bychom museli rozlišovat mezi dvojníky z fyzického a osobnostního hlediska, případně uvažovat jejich kombinace.⁸³

Osobně si myslím, že hlavní cíl Lewisova konceptu – zjednodušení a zpřehlednění modálního diskurzu nebyl naplněn. Lewis svou teorií dvojníků usiluje o řešení problematického vztahu vlastností a jejich připisování objektům a individuí nad světy. Teorie identity dle Lewise spadají do esencialismu, jelikož jejich aparát k řešení problému připisování vlastností nad světy je rozlišení vlastnosti na esenciální a akcidentální. Pro zastávce takovéto teorie identity by pak

---

⁸² Překlad autorky. V originále: „The counterpart relation is a relation of similarity. So it is problematic in the way all relations of similarity are: it is the resultant of similarities and dissimilarities in a multitude of respects, weighted by the importances of the various respects and by the degrees of the similarities.“ LEWIS, David. Counterpart theory and Quantified modal logic. *The Journal of Philosophy* [online]. Journal of Philosophy, Inc., March 7, 1968, vol. 65, no. 5. [cit. 25. 4. 2017]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2024555>, s. 115.

⁸³ Rekombinací vznikají různé kombinace dvojníků – sdílející tělesné, případně osobnostní charakteristiky, či jejich různou míru.

řešení problému s počtem nohou psa Baryka představovalo připsání určitého počtu nohou Barykovi esenciálně čili nutně pro celou množinu možných světů. Omezujeme tím však povážlivě sféru možného.

Lewis sice při řešení esenciálních vlastností otevřeně nevyužívá, ale přesto rozlišuje mezi odlišnými kategoriemi vnitřních a vnějších vlastností. Zároveň vnitřní vlastnosti váže Lewis úže k objektu či individuu, tedy vytváří pro ně specifický status. Můžeme zde proto předpokládat jisté sklony k esencialismu.

Další z námitek se týká pojmu podobnosti, na které je celá teorie dvojníků vystavěna. Lewis se snaží o precizní vybudování teorie na vztahu, který sám není jednoznačný. Relace podobnosti je definována jako vztah implikace, který je jednosměrně vedený od individua případně objektu k jinému individuu nebo objektu. Tyto prvky jsou stejného ontologického statusu, tedy aktuálně existující entity. V případě podobnosti pracujeme s vlastnostmi, které tyto prvky sdílejí a na jejich

základě jsme schopni jim přiřadit relaci podobnosti. V případě materiálních objektů jsou to empiricky vnímatelné kvality, v případě individuí (a především myslících individuí) už musíme vycházet i z nehmotných osobnostních kvalit, jejichž určení je sporné. Nenapoví nám v tomto ohledu ani Lewis samotný, pouze konstatuje tento problém. Definice podobnosti by si proto žádala zpřesnění a rozšíření o teorii vlastností a personální identity.

Obecným problémem Lewisovy teorie je však maximální ontologický závazek, který se promítá i do teorie dvojníků. Bez potřebných omezení modalit tak mohou tyto rekombinace pokračovat *ad infinitum* do kompletního zaplnění konkrétního časoprostoru.

Z odlišného úhlu na teorii identity nahlízejí současní myslitelé Chris McDaniel a Takashi Yagisawa, jejichž koncepty identity se odvíjejí od poznatků na poli temporální logiky. Konkrétně zde pracujeme se stanoviskem endurantismu, které předpokládá, že individuum či objekt je zcela přítomen v každém okamžiku. A také jeho opozicí s perdurantismem, který naopak vlastnosti individuí a objektů vztahuje k času. Analogie identity nad světy a identity v čase se proto nabízí jako jedno z možných řešení.

4.4. Modální realismus s průnikem

Možnou alternativu k Lewisově teorii dvojníků představuje koncepce modálního realismu s průnikem současného amerického filozofa Krise McDaniel. McDaniel v článku *Modal realism with overlap* (2004) hájí svůj koncept proti Lewisovým námitkám uvedeným v knize *On the plurality of Worlds* (1986), zároveň poukazuje na některé podstatné analogie identity nad světy a identity v čase. Abychom lépe pochopili McDanielův koncept, zpřítomníme si nejprve vztah být částí celku.⁸⁴ Tento vztah určuje důsledky vyplývající ze vztahů části a celku i jednotlivých částí v rámci celku. Pro Lewise zároveň představuje hlavní způsob distribuce možností.⁸⁵ Důležitým nástrojem pro uchopení této relace je mereologie. Na základě způsobu, jakým jsou jednotlivé prvky tvořeny z částí, pak můžeme rozlišovat mezi monisty a pluralisty. Monisté přiznávají pouze jediný možný způsob kompozice pro všechny druhy entit, mezi nimiž pluralisté rozlišují. Pluralisté tedy uznávají mezi různými ontologickými kategoriemi různé způsoby kompozice částí v rámci celku. Tyto způsoby se liší dle ontologického statusu částí vstupujících do vztahů. Odlišné zákonitosti platí tedy pro práci s propozicemi a odlišné pro práci s objekty.

Modální realismus s průnikem pak zahrnuje tyto charakteristiky:⁸⁶

- I. *Možné světy existují*
- II. *Světy jsou kvalitativně určená individua spíše než nekompletní objekty, vlastnosti, propozice a množiny*
- III. *Světy mají mereologickou strukturu*

V návaznosti na Lewisovy poznámky pak McDaniel vyžaduje vytvoření „konzistentního pohledu, který by se vyhnul uznání mereologického esencialismu“⁸⁷

---

⁸⁴ V originále tzv. *parthood relation*.

⁸⁵ Jak již bylo zmíněno dříve, Lewis vychází z pozice objektů, jejich maximální mereologické sumy jsou možné světy. Možné světy jsou maximální časoprostorové objekty, které předpokládají vazby v rámci svých částí.

⁸⁶ Překlad autorky. V originále: „Possible worlds exist; worlds are qualitatively determinate individuals rather than incomplete objects, properties, propositions, or sets; and world have mereological structure.“ Cit. z: MCDANIEL, Chris. *Modal Realism with Overlap*. *Australian Journal of Philosophy* [online]. Routledge, Australasian Association of Philosophy, March 2004, vol. 82, no. 1. [cit. 25. 4. 2017]. Dostupné z: <http://krmcDani.mysite.syr.edu/mro.pdf>, s. 138.

⁸⁷ Týkájíciho se uznání vlastností objektů za esenciální.

a umožnil reduktivní přístup k pojetí modalit.⁸⁸ V rámci svého konceptu pak rozlišuje mezi dvěma základními ontologickými kategoriemi: kategorií časoprostorových regionů (označovaných jako R)⁸⁹ a kategorií jejich materiálních obyvatel. Stejně rozlišuje McDaniel i mezi způsoby kompozice objektů a individuí, můžeme jej proto označit za kompozičního pluralistu.

Z hlediska kompozice zde pracuje „s neindexovanými⁹⁰ vztahy částí a celku, které jsou omezeny pro kategorii časoprostorových regionů (1.) a časoprostorově relativizovanými vztahy částí a celku, které jsou omezeny kategorií jejich materiálních obyvatel (2.).“⁹¹ Pokud tedy mluvíme o vztazích částí a celku mezi prvky, pak zde v případě materiálních objektů musíme zahrnout ještě časoprostorová určení R , jedná se tedy o tříčlennou relaci.⁹²

McDaniel zároveň přiznává podobnost identity nad světy s endurantismem, který považuje objekt za existující v jednotlivých časových okamžicích jako celek.⁹³ Modální realismus s průnikem pak analogicky umožňuje celým objektům být součástí různých časoprostorových regionů, jelikož se vztah částí a celku nepodléhá časoprostorové indexaci (jedná se o dvoučlennou relaci, kdežto vztahy materiálních objektů jsou tříčlenné).

Shrňme si nyní charakteristiky světů v rámci modálního realismu s průnikem:

IV. w je časoprostorový region

V. Každá část w je časoprostorově vztažená na každou další část w

---

⁸⁸ Překlad autorky. V originále: „Our desiderata are that the view be consistent, avoid commitment to mereological essentialism, and still allow for a reductive account of modality.“ Cit. z: MCDANIEL, Chris. Modal Realism with Overlap. *Australian Journal of Philosophy* [online]. Routledge, Australasian Association of Philosophy, March 2004, vol. 82, no. 1. [cit. 25. 4. 2017]. Dostupné z: <http://krmcDani.mysite.syr.edu/mro.pdf>, s. 140.

⁸⁹ Regiony odkazují lépe k prostorovým určením, ke kterým McDaniel ve své práci směřuje především.

⁹⁰ Tj. nevázanými časoprostorově.

⁹¹ Překlad autorky. V originále: „a non-indexed part-whole relation that is restricted to the category of spacetime regions and a spatiotemporally relativized part-whole relation that is restricted to the category of material occupants.“ Cit. z: Tamtéž, s. 140-141.

⁹² Běžné je zařazení času t namísto časoprostorových určení R . McDaniel však poukazuje na problémy dané speciální teorií relativity.

⁹³ Pro potřeby práce je postačující, že endurantismus nerozkládá objekty a individua na sumu vlastností, které by byly vázány v čase. Jak již bylo zmíněno, objekt či individuum existuje v jednotlivých časových okamžicích zcela, totéž platí i nad možnými světy.

VI. *Žádná část w není časoprostorově vztažená k ničemu, co není částí w* ⁹⁴

Pro existenci objektů ve světě w a v časoprostorové sféře R pak platí:

VII. *x je zcela přítomné v R*

VIII. *R je částí w ; región R existuje ve světě w právě když je částí tohoto světa*⁹⁵

Pro vztah části a celku platí následující:

IX. *x je částí y ve w pouze když, pokud je zde R takové, že x je v R částí y a R je částí w* ⁹⁶

Za hlavní výhodu tohoto přístupu osobně považuji rozlišení různých způsobů kompozice v rámci entit různého ontologického statusu. Dále, zařazením metody kompozice převzaté z temporální logiky, McDaniel individua nerozkládá do sumy časoprostorově vázaných vlastností a udržuje je celé napříč možnými světy. Námítkou proti tomuto přístupu a endurantismu obecně je pak opomenutí časové vázanosti vlastností individuí, případně její nedostatečná akcentace. Toto však nelze tvrdit o následujícím pojetí Takashi Yagisawy, vycházejícího z perdurantistického stanoviska náhledu na individua a jejich vlastnosti.

4.5. Modální realismus Takashi Yagisawy

Druhý z alternativních náhledů na identitu mezi světy vychází z opozičního stanoviska temporální logiky, a to z perdurantismu. Perdurantismus tvrdí, že individuum se skládá z časově vztažených částí. Musíme proto identitu uvažovat opět jako tříčlennou relaci, kde připojujeme proměnnou čas t . Koncept modálního

---

⁹⁴ Překlad autorky. V originále: „ w is a region of spacetime; every part of w is spatiotemporally related to every other part of w ; no part of w is spatiotemporally related to anything that is not a part of w .“ Cit. z: Cit. z: MCDANIEL, Chris. Modal Realism with Overlap. *Australian Journal of Philosophy* [online]. Routledge, Australasian Association of Philosophy, March 2004, vol. 82, no. 1. [cit. 25. 4. 2017]. Dostupné z: <http://krmcDani.mysite.syr.edu/mro.pdf>, s. 147.

⁹⁵ Překlad autorky. V originále: „ x is wholly present at R and; R is a part of w ; a region R exist at a world iff it is a part of that world.“ Cit. z: Cit. z: Tamtéž, s. 147.

⁹⁶ Překlad autorky. V originále: „ x is a part of y at w iff there is some R such that x is part of y at R and R is a part of w .“ Cit. z: Cit. z: Tamtéž, s. 148.

realismu, který zahrnuje temporální charakteristiky, představil Takashi Yagisawa ve své knize *Worlds and Individuals, Possible and Otherwise* (2010).

Na rozdíl od dříve zmíněných teorií modální realismu Yagisawa ve svém konceptu pracuje i s tzv. *nemožnými individui* (tzv. *impossibilia*), která jsou pro určení ontologického statusu světa problematická. Světy pro Yagisawu nejsou ani konkrétní ani abstraktní povahy, naopak jsou označovány jako tzv. *stages*⁹⁷ vázané temporálními charakteristikami. Pluralita pak funguje jednak na úrovni světů i v rámci světů ve formě různosti *stages*. Dále Yagisawa uznává i existenci nemožných světů, které se neliší ontologickým statusem od možných světů.

Individua zahrnutá v tomto pojetí možných světů odpovídají sumám jednotlivých časově určených *stages* zahrnutých do světa *w*. Světy však kromě časových charakteristik podléhají také modálním a prostorovým charakteristikám.⁹⁸ Pokud tedy chceme tvrdit, že jisté individuum *x* nese vlastnost *F*, pak mu připisujeme modální vlastnost *F* v rámci určitého času *t* a možného světa *w*. Jednotlivé *stages* (aktuální i možné) jsou pak v rámci jednoho individua postaveny do rovné pozice. Individuum *x* tak může v jednom momentě nést vlastnost *F* i její negaci, aniž by se vzájemně vylučovaly. Vzniká zde tedy spor, který vychází z ontologického statusu světů a snah o jeho sjednocení.⁹⁹

V otázce identity pak Yagisawa tvrdí, že individuum může existovat pouze v jednom světě (resp. *world-stage*) a s ostatními individui může vcházet do stavu podobnosti, jedná se však o odlišný typ podobnosti než zmiňuje Lewis ve své teorii dvojníků. Představuje proto komplexní relaci podobnosti, která spojuje různé části napříč světy jednoho univerza.¹⁰⁰

Závěr

---

⁹⁷ Pojem *stages* nechávám dále v originále.

⁹⁸ Na rozdíl od trojrozměrného prostoru *endurantistů*, kde byly brány na zřetel pouze prostorové charakteristiky, vytváří Yagisawa specifický pětidimenzionální prostor zahrnující kromě času a prostoru i modalitu.

⁹⁹ Jak m. j. upozorňuje Jago. Viz: JAGO, Mark. Against Yagisawa's Modal Realism. *Analysis* [online]. Oxford: Oxford University Press, January 2013, vol. 73, no. 1 [cit. 25. 4. 2017]. Dostupné z DOI: 10.1093/analys/ans132, s. 13.

¹⁰⁰ Univerzum v pojetí Yagisawy je jedno, které může existovat různými způsoby. Viz: BALLARIN, Roberta. The Perils of Primitivism: Takashi Yagisawa's *Worlds and Individuals, Possible and Otherwise*. *Analytic Philosophy* [online]. Wiley, December 2011, vol. 52, no. 4 [cit. 25. 4. 2017]. Dostupné z DOI: 10.1111/j.2153-960X.2011.00535.x, s. 274-275.

Ontologie možných světů je velice rozsáhlé téma, které zůstává živé a stále otevřené novým náhledům i z jiných sfér logiky. Práce *Modální realismus a Identita* se pokusila o představení alespoň dvou témat, kterými je ontologická závaznost (1.) a identita nad světy (2.), které se do určité míry prostupují. Ontologická závaznost teorií nabízí nástroj pro testování jednotlivých konceptů a jejich fungování, které se poté odráží ve specifické sféře identity nad světy. Musíme tak předpokládat, že veškeré předpoklady nastavené v ontologickém základě modální teorie, ovlivní pohled na sféru relací mezi objekty a individui a v řadě případů ji také značně zproblematicují.

Nejprve jsem představila esencialistické řešení teorie identity nad světy, které vychází z rozlišení esenciálních a akcidentálních vlastností. Na toto pojetí kriticky navazoval David Lewis, který v opozici k relaci identity představuje teorii dvojníků. Teorie dvojníků se sice liší svým založením na relaci podobnosti, nicméně v základě opět stojí na rozlišení vlastností na vnitřní a vnější, kterým je připisována rozdílná hodnota. Nabízí se proto otázka, zdali Lewis pouze jinak nepojmenovává stejný problém esencialismu, který nastolil již Chisholmův argument. Lewisova teorie by pak musela být pouze upravena pro speciální ontologický status možných světů extrémního modálního realismu a jeho maximální ontologický závazek. Naplňuje tak sice základní intence teorie, které se snaží o zjednodušení problematiky možných světů, ale přináší závažné důsledky kvůli svým rozlišením.

Odlíšnou strategii než Lewis volí logici Chris McDaniel a Takashi Yagisawa, kteří se snaží o založení relace identity na základě poznatků temporální logiky.

I to je však problematické. McDanielův přístup odvozený z endurantismu sice nerozkládá individuum na sumu vlastností, ale omezuje možnost změny napříč časem i možnými světy. Naopak Takashi Yagisawa umožňuje maximální možnost změny napříč možnými světy, ale za cenu rozpadu objektů a individuí na sumy časoprostorově vázaných vlastností. Nepovažuji proto ani tuto cestu za ideální řešení.

Naopak bych se soustředila na volbu odlišného stanoviska již v náhledu na ontologický status možných světů. Tedy řešení, které by sice neposkytovalo taková zjednodušení, ale projevovalo by v dalších analýzách méně závažných

problémů. Osobně bych směřovala cestou aktualistického realismu s menšími ontologickými závazky, konkrétně cestou individuálních esencí Alvena Plantingy. Ontologie možných světů je však prozatím tak mladou a dynamicky se rozvíjející sférou filozofie, že nové vhodnější koncepty a náhledy na sebe jistě nenechají dlouho čekat a třeba přinesou i nové konotace z jiných oblastí logiky.

Seznam zdrojů

ADAMS, Robert Merrihew. Actualism and Thisness. *Synthese* [online]. Springer, 1981, vol. 49, no. 1. [cit. 18. 4. 2017]. Dostupné z:

<https://www.scribd.com/document/239634604/Adams-Robert-M-Actualism-and-Thisness-1981>.

BALAGUER, Mark. Platonism in Metaphysics. In: ZALTA, Edward N. (ed.). *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. Spring 2016 Edition [cit. 20. 3. 2017]. Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/archives/spr2016/entries/platonism/>.

BALLARIN, Roberta. The Perils of Primitivism: Takashi Yagisawa's Worlds and Individuals, Possible and Otherwise. *Analytic Philosophy* [online]. Wiley, December 2011, vol. 52, no. 4 [cit. 25. 4. 2017]. Dostupné z DOI: 10.1111/j.2153-960X.2011.00535.x.

BĚLOHRAD, Radim. Identita, modalita a čas. *Pro-Fil: Internetový časopis pro filozofii* [online]. Katedra filozofie FF MU: Brno, 2000, vol. 1, no. 4 [cit. 6. 4. 2017]. Dostupné z: http://profil.muni.cz/04_2000/belohrad_identita.html.

BRICKER, Phillip. Ontological Commitment. In: ZALTA, Edward N. (ed.). *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. Winter 2016 Edition [cit. 15. 4. 2017]. Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/archives/win2016/entries/ontological-commitment/>.

FELDMAN, Richard, FELDMAN, Fred. Roderick Chisholm. In: ZALTA, Edward N. (ed.). *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. Winter 2016 Edition [cit. 6. 4. 2017]. Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/archives/win2016/entries/chisholm/>.

CHISHOLM, Roderick. *Identity through Possible Worlds: Some Question* [online]. Wiley: New York, 9. 2. 2016 [cit. 6. 4. 2017]. Dostupné z: http://www.informationphilosopher.com/solutions/philosophers/chisholm/Identity_Possible_Worlds.pdf.

JAGO, Mark. Against Yagisawa's Modal Realism. *Analysis* [online]. Oxford: Oxford University Press, January 2013, vol. 73, no. 1 [cit. 25. 4. 2017]. Dostupné z DOI: 10.1093/analys/ans132.

LEWIS, David. *Counterfactuals*. Blackwell Publishers: Oxford, 1973. ISBN: 9780631143802.

LEWIS, David. Counterpart theory and Quantified modal logic. *The Journal of Philosophy* [online]. Journal of Philosophy, Inc.: March 7, 1968, vol. 65, no. 5. [cit. 25. 4. 2017]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2024555>.

LEWIS, David. *On the Plurality of Worlds*. Oxford: Blackwell, 1986. ISBN: 9780631224266.

MACKIE, Penelope, JAGO, Mark. Transworld Identity. In: ZALTA, Edward N. (ed.). *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. Fall 2013 Edition [cit. 6. 4. 2017]. Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/archives/fall2013/entries/identity-transworld/>.

MCDANIEL, Chris. Modal Realism with Overlap. *Australian Journal of Philosophy* [online]. Routledge, Australasian Association of Philosophy, March 2004, vol. 82, no. 1. [cit. 25. 4. 2017]. Dostupné z: <http://krmcDani.mysite.syr.edu/mro.pdf>.

MENZEL, Christopher. Actualism. In: ZALTA, Edward N. (ed.). *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. Winter 2016 Edition [cit. 15. 4. 2017]. Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/archives/win2016/entries/actualism/>.

MENZEL, Christopher. Possible Worlds. In: ZALTA, Edward N. (ed.). *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. Winter 2016 Edition, [cit. 15. 4. 2017]. Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/archives/win2016/entries/possible-worlds/>.

NOONAN, Harold, CURTIS, Ben. Identity. In: ZALTA, Edward N. (ed.). *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. Spring 2017 Edition [cit. 6. 4. 2017]. Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/archives/spr2017/entries/identity/>.

PLANTINGA, Alvin. *The Nature of Necessity*. Clarendon Press: 1978. ISBN: 9780198244141.

PLANTINGA, Alvin. Transworld Identity or Worldbound Individuals. In: DAVIDSON, M., PLANTINGA, A. (eds.). *Essays in the Metaphysics of Modality* [online]. Oxford: Oxford Scholarship Online, 2003 [cit. 26. 4. 2017]. Dostupné z DOI: 10.1093/0195103769.001.0001.

QUINE, Willard V. O.. O tom, co je. In: MARVAN, T.; DOSTÁLOVÁ, L. (eds.).
Vybrané články k ontologii

a epistemologii. Plzeň: Západočeská univerzita, 2006. ISBN: 80-7043-510-0.

QUINE, Willard V. O.. On What There Is. *Review of Metaphysics* [online]. Vol. 2,
No. 5 (Sep., 1948) [cit. 15. 4. 2017]. Dostupné z:
<http://www.jstor.org/stable/20123117>.

SVOBODA, Vladimír. *Logika a přirozený jazyk*. Praha: Filosofia, 2010. ISBN 978-
80-7007-325-4.

ŠTĚPÁN, Jan. *Logika možných světů*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity
Palackého, 1995. ISBN 8070674377.

TOMALA, Ondřej. Analýza alethických modalit – cesta za možnými světy. In
DVOŘÁK, P., PEROUTKA, D., TOMALA, O.. *Modality v analytické metafyzice*.
Praha: Filosofia, 2010. ISBN 978-80-7007-326-1.

NÁZEV:

Modální realismus a identita

AUTOR:

Iveta Dudová

KATEDRA:

Katedra Filozofie

VEDOUcí PRÁCE:

Mgr. Karel Šebela, Ph.D.

ABSTRAKT:

Práce *Modální realismus a identita* podala úvod do problematiky modální logiky včetně jejích nejrozšířenějších směrů a charakteristik. V první části zaměřené na ontologický status možných světů sledovala především jeho různá pojetí v dílech předních autorů jako jsou Robert M. Adams, Alvin Plantinga nebo David Lewis. Důraz je zde kladen především na problém ontologické závaznosti teorií vznesený W. V. O. Quinem na konci 40. let 20. století, který slouží pro testování teorií modální logiky. Druhým z témat práce je identita nad světy, která se přímo pojí s vlastnostmi individuí. Následuje rozbor teorií vlastností a jejich rozlišení na esenciální a akcidentální. Specifický přístup zde zastupuje David Lewis se svou teorií dvojníků, která nabízí náhradu relace identity podobností. Jako její možné alternativy zde následně uvádím teorie identity Chrise McDaniela a Takashi Yaqisawy vycházející ze zkoumání temporální logiky.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Modální realismus, možné světy, identita, ontologická závaznost, teorie dvojníků.

TITLE:

Modal Realism and Identity

AUTHOR:

Iveta Dudová

DEPARTMENT:

Department of Philosophy

SUPERVISOR:

Mgr. Karel Šebela, Ph.D.

ABSTRACT:

The bachelor thesis *Modal Realism and Identity* offers an introduction to modal logic issues including widespread approaches and their characteristics. First part of the thesis is concerned on the ontological status of possible worlds especially on the various approaches by well-known authors like Robert M. Adams, Alvin Plantinga or David Lewis. Main accent lays on the ontological commitment introduced in the late 40s by W. V. O. Quine. Ontological commitment is mainly used for modal logic theory testing. Second topic of the work is Transworld identity, which is linked to individual properties. It is followed by theory of properties analysis which distinguish essential properties from accidental ones. Special approach presents David Lewis's Counterpart theory, which gives substitute for identity relation by putting similarity relation instead. Another part of thesis are possible alternatives for Counterpart theory based on examinations in temporal logic with its representatives Chris McDaniel and Takashi Yagisawa.

KEYWORDS:

Modal Realism, Possible worlds, Identity, Ontological Commitment, Counterpart theory.